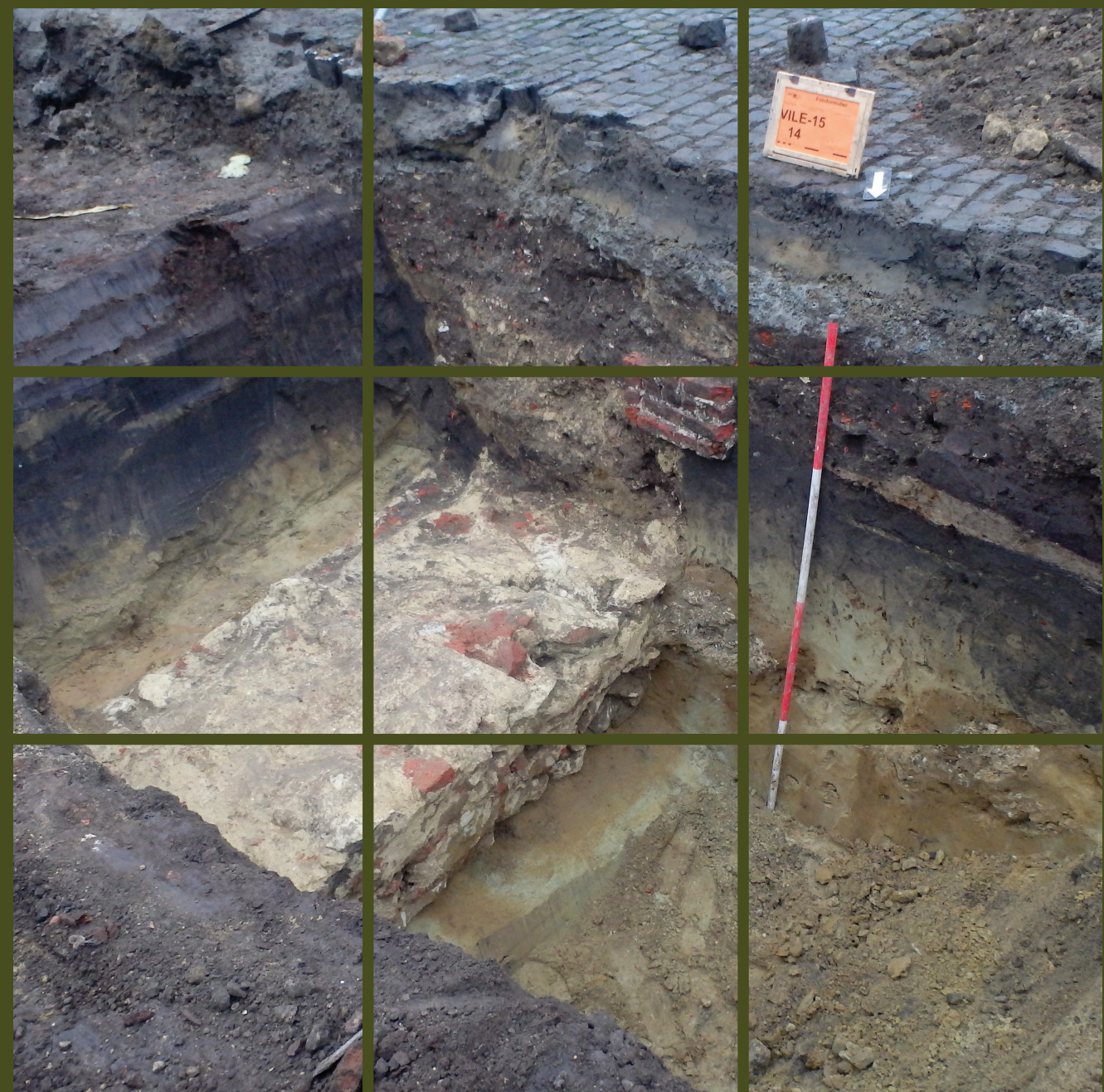

Stad Vilvoorde – Grote Markt

Stad Vilvoorde – Grote Markt

Een archeologische terreininventarisatie door middel van een prospectie met ingreep in de bodem

J. Loopik

Met een bijdrage van S. Verdegem

Colofon

VEC Rapport 47

Opgraving ☐	Prospectie ☒
Vergunningsnummer: 2015/497	
Naam aanvrager: Jeroen Loopik	
Naam site: Vilvoorde, Grote Markt-Marktstraat	

Stad Vilvoorde – Grote Markt.

Een archeologische terreininventarisatie door middel van een prospectie met ingreep in de bodem

Vlaams Erfgoed Centrum bvba

Auteur: J. Loopik

In opdracht van: Stad Vilvoorde

Foto's en tekeningen: Vlaams Erfgoed Centrum, tenzij anders vermeld

© Vlaams Erfgoed Centrum bvba, november 2016

Niets uit deze uitgave mag vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie of welke wijze dan ook zonder voorafgaandelijke schriftelijke toestemming van Vlaams Erfgoed Centrum bvba.

Vlaams Erfgoed Centrum bvba aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek

D/2016/13.254/47

ISSN 2295-2675

Vlaams Erfgoed Centrum

Ten Briele, 14 bus 15

8200 Sint-Michiels, Brugge

Tel + 32 (0)16 39 47 96

info@vlaamserfgoedcentrum.be

www.vlaamserfgoedcentrum.be

Inhoud

Administratieve gegevens	4
1 Inleiding	5
1.1 Algemeen	5
1.2 Opzet van het rapport	6
2 Onderzoeksmethodiek	7
3 Bureaustudie en onderzoeksvragen	8
3.1 Bureaustudie - S. Verdegem	8
3.1.1 Kader	8
3.1.2 Ruimtelijke situering	8
3.1.3 Onderzoeksoptzet en uitgangspunten	8
3.1.4 Methode	9
3.1.5 Afbakening en beschrijving van het plangebied	10
3.1.6 Historische context	10
3.1.7 Archeologische context	20
3.1.8 Inventarisatie historische en archeologische gegevens	22
3.1.9 Verstoringen van het bodemarchief	25
3.1.10 Conclusies en aanbevelingen	28
3.2 Onderzoekskader	31
4 Fysische geografie	32
5 Sporen en structuren	33
6 Vondstmateriaal	36
6.1 Aardewerk	36
6.2 Natuursteen en keramisch bouwmateriaal	36
6.3 Metaal	37
7 Waardering en selectieadvies	38
7.1 Algemeen	38
7.2 Waardestelling	38
7.3 Beantwoording onderzoeksvragen	38
7.4 Selectieadvies	41
Literatuur	42
Internetbronnen	42
Lijst van afbeeldingen en tabellen	43
Bijlage 1 – Allesporenkaart	44
Bijlage 2 – C14 rapport	45
Bijlage 3 – Sporenlijst	46
Bijlage 4 – Vondstenlijst	46

Administratieve gegevens

Provincie:	Vlaams-Brabant
Gemeente:	Vilvoorde
Plaats:	Vilvoorde
Toponiem:	Grote Markt
Kadastrale gegevens:	Vilvoorde, 2 ^e Afdeling, Sectie D, openbaar domein en percelen
Opdrachtgever:	Stad Vilvoorde Grote markt 1800 Vilvoorde
Projectverantwoordelijke: (Vergunninghouder)	J. Loopik Vlaams Erfgoed centrum BVBA Ten Briele 14 bus 15 8200 Brugge
Bevoegde overheid:	E. Patrouille Onroerend Erfgoed Dirk Boutsgebouw Diestsepoort 6 bus 94 3000 Leuven
Vergunning onderzoek:	J. Loopik
Vergunning metaaldetectie:	J. Loopik
Projectcode:	4170728
Uitvoering van het veldwerk:	30-11-2015 - 01-12-2015
Beheer en plaats documentatie en vondsten:	Gemeente Vilvoorde

Tabel 1. Overzicht van de verschillende (pre)historische perioden.

Periode	Tijd in jaren	
Nieuwste tijd:		19 ^e E - heden
Nieuwe tijd:		16 ^e E - 18 ^e E na Chr.
Middeleeuwen:		5 ^e E - 15 ^e E na Chr.
Late Middeleeuwen	13 ^e E - 15 ^e E na Chr.	
Volle Middeleeuwen	10 ^e E - 12 ^e E na Chr.	
Vroege Middeleeuwen C / Karolingische periode	8 ^e E - 9 ^e E na Chr.	
Vroege Middeleeuwen B / Merovingische periode	6 ^e E - 8 ^e E na Chr.	
Vroege Middeleeuwen A / Frankische periode	5 ^e E - 6 ^e E na Chr.	
Romeinse tijd:		57 voor Chr. - 402 na Chr.
IJzertijd:		800 - 57 voor Chr.
Late IJzertijd	250 - 57 voor Chr.	
Midden-IJzertijd	475/450 - 250 voor Chr.	
Vroege IJzertijd	800 - 475/450 voor Chr.	
Bronstijd:		2100/2000 - 800 voor Chr.
Neolithicum (Jonge Steentijd):		5300 - 2000 voor Chr.
Finaal-Neolithicum	3000 - 2000 voor Chr.	
Laat-Neolithicum	3500 - 3000 voor Chr.	
Midden-Neolithicum	4500 - 3500 voor Chr.	
Vroeg-Neolithicum	5300 - 4800 voor Chr.	
Mesolithicum (Midden-Steentijd):		ca. 9500 - 4000 voor Chr.
Paleolithicum (Oude Steentijd):		tot 10 000 voor Chr.

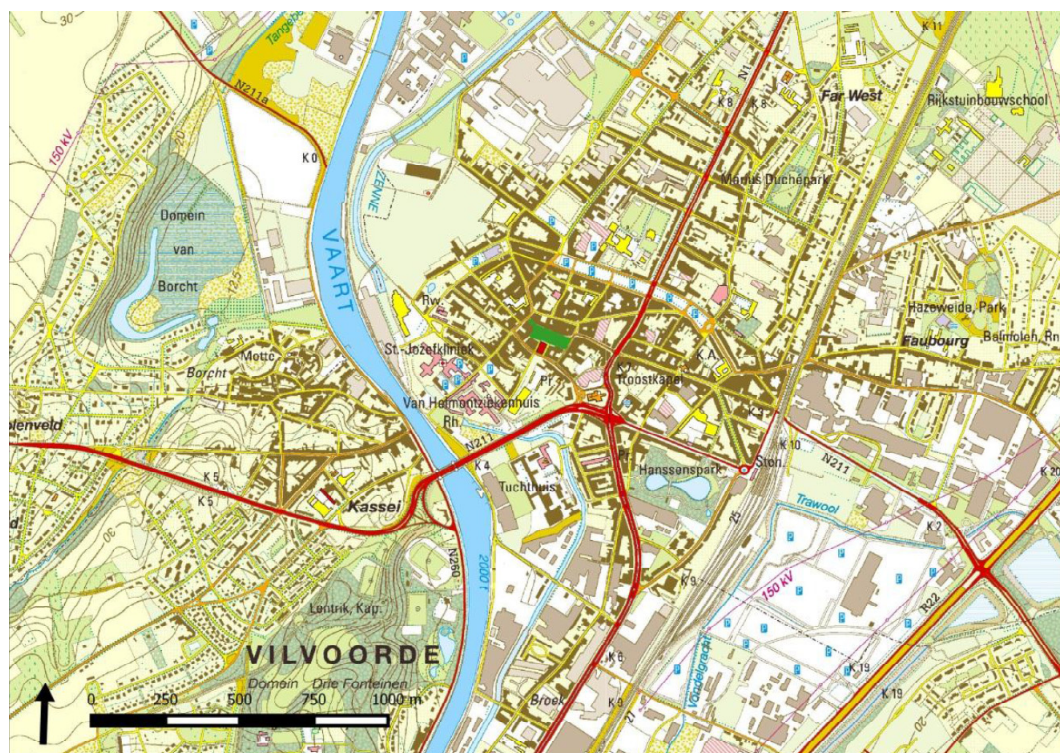
Bron: Onderzoeksbalans Vlaanderen

1 Inleiding

1.1 Algemeen

De stad Vilvoorde plant de aanleg van een ondergrondse parkeergarage op de Grote Markt met een inrit langs de Marktstraat. Deze werken zijn bedreigend voor het aanwezige archeologisch erfgoed. Vooronderzoek heeft aangetoond dat op deze locatie resten uit de Romeinse tijd, Late Middeleeuwen en Nieuwe tijd aanwezig zijn.¹ Omwille van de mogelijke aantasting van het archeologisch erfgoed in de ondergrond, is door het agentschap Onroerend Erfgoed (OE) van de Vlaamse Overheid aanbevolen om op deze locatie een archeologische terreininventarisatie door middel van een prospectie met ingreep in de bodem uit te voeren.

Het doel van deze opgraving is het documenteren van gegevens en het veiligstellen van materiaal van vindplaatsen om daarmee informatie te behouden die van belang is voor kennisvorming over het verleden. De aan het onderzoek gestelde onderzoeksvragen staan weergegeven in het Bestek nummer ODM/inv 2015-06; deze worden bij het onderzoek zo nauwkeurig mogelijk beantwoord.

Afb. 1. Projectlocatie (groen) aangeduid op de topografische kaart (©AGIV).

De planlocatie is gelegen in het centrum van de stad Vilvoorde (provincie Vlaams-Brabant) en beslaat een groot deel van de Grote Markt en een deel van de Marktstraat. Het projectgebied is 4550 m² groot en bestaat uit openbare weg, voetpaden, parking en boompartijen. Het veldwerk is uitgevoerd tussen maandag 30 november en dinsdag 1 december 2015. Er zijn in totaal 7 werkputten gegraven, met een totale oppervlakte van ca. 133m². Alle werkputten zijn in één vlak opgegraven.

¹ Verdegem 2015.

Afb. 2. Plangebied en uitgevoerde puttenplan.

Uitgangspunten voor het onderzoek vormden de bijzondere voorwaarden opgenomen in de vergunning voor uitvoering van een archeologische prospectie met ingreep in de bodem (2015/497). De vondsten en bijbehorende documentatie die tijdens de opgraving zijn verzameld, worden gedeponeerd bij de Stad Vilvoorde.

Het veldteam bestond uit de volgende personen: dhr. J. Loopik (projectverantwoordelijke), dhr. M. van den Berg (archeoloog), dhr. N. Jennes (archeoloog) en een kraanmachinist van de firma Grondwerken Ragos. De bij dit project betrokken senior archeoloog was H. van der Velde. Het project werd administratief en wetenschappelijk opgevolgd door dhr. J. Broothaerts (Stad Vilvoorde).

Het aardewerk is bestudeerd door dhr. A. Griffioen van Archeologisch Bureau Griffioen, het natuursteen en keramisch bouw materiaal is bestudeerd door mevr. M.J.A. Melkert, de botanische resten zijn bestudeerd door mevr. N. van Asch en het metaal is gedetermineerd door dhr. J. Langelaar. 14C dateringen zijn uitgevoerd door het Poznań Radiocarbon Laboratory in Polen.

1.2 Opzet van het rapport

Dit rapport betreft een basisrapport zoals genoemd in het Ministerieel besluit tot bepaling van de minimumnormen (MB Minimumnormen). In dit rapport worden de resultaten van het onderzoek gepresenteerd, waarna de eerste conclusies volgen. Na de samenvatting en dit inleidende hoofdstuk volgt een omschrijving van de onderzoeksmethoden in hoofdstuk 2. Vervolgens zullen de verschillende deelonderzoeken aan de orde komen. De auteurs staan telkens bij de betreffende hoofdstukken vermeld. Allereerst zal in hoofdstuk 3 het vooronderzoek aan bod komen, waarna in hoofdstuk 4 het fysisch geografisch onderzoek wordt besproken. In hoofdstuk 5 zullen de aangetroffen sporen worden behandeld. De vondsten die hiermee van doen hebben worden in hoofdstuk 6 besproken. Daarna volgt hoofdstuk 7 het advies, met onder meer de beantwoording van de onderzoeksvragen. Achterin deze publicatie vindt u de bibliografie en de lijsten van afbeeldingen, tabellen en bijlagen. Deze bijlagen, waarnaar in de tekst regelmatig wordt verwezen, sluiten ten slotte de rapportage af.

2 Onderzoeksmethodiek

Het onderzoek is uitgevoerd conform de Minimum Normen en de in de Bijzondere Voorwaarden genoemde specificaties. Vanwege de grote hoeveelheid kabels en leidingen is flexibel omgegaan met de plaatsing van de proefputten. Dit gold met name voor proefput 5, die richting het oosten is verplaatst.

Afb. 3. Links het optekenen van een ingekrast profiel. Rechts onderzoek met de detector.

De vlakken zijn machinaal aangelegd. Tijdens de aanleg van het vlak zijn vondsten per proefput verzameld. Alleen detectorvondsten en bijzondere vondsten zijn als puntvondsten ingemeten. Grondsporen zijn direct na aanleg van het vlak ingekrast. De vlakken zijn met behulp van een metaaldetector onderzocht, vervolgens is het vlak en ieder spoor daarin gefotografeerd en getekend met behulp van een *robotic Total Station*, waarbij om de 2m een waterpashoogte is bepaald. Alle aangetroffen grondsporen zijn gecoupeerd, waarbij vondsten zijn verzameld. Alle relevante coupes zijn gefotografeerd en getekend op schaal 1:20. Het restant van de gecoupeerde sporen is indien nodig bemonsterd voor archeobotanisch en C14 onderzoek. Tijdens het aanleggen van het vlak is in elke put een profielkolom of volledig lengteprofiel aangelegd. Alle profielen zijn gefotografeerd en opgetekend (1:20).

3 Bureaustudie en onderzoeksvragen

3.1 Bureaustudie

S. Verdegem

3.1.1 Kader

De stad Vilvoorde plant de aanleg van een ondergrondse parkeergarage op de Grote Markt met een inrit langs de Marktstraat. Deze werken zijn bedreigend voor het aanwezige archeologisch erfgoed.

Omwille van de mogelijke aantasting van het archeologisch erfgoed in de ondergrond, is door het agentschap Onroerend Erfgoed (OE) van de Vlaamse Overheid aanbevolen om op deze locatie een archeologische terreininventarisatie door middel van een prospectie met ingreep in de bodem uit te voeren. Voorafgaand aan dit veldonderzoek werd een bureaustudie gevraagd om de gekende archeologische en historische gegevens in kaart te brengen. Op basis van deze gegevens kan de strategie van het terreinonderzoek worden bepaald.

3.1.2 Ruimtelijke situering

De planlocatie situeert zich in het centrum van de stad Vilvoorde (prov. Vlaams-Brabant) en beslaat nagenoeg de volledige Grote Markt en een deel van de Marktstraat. De planlocatie heeft als kadastrale omschrijving: Vilvoorde, 2^e Afdeling, Sectie D, openbaar domein en percelen 425/3A en 425/2A. Het projectgebied is 4550 m² groot en bestaat uit openbare weg, voetpaden, parking en boompartijen.

3.1.3 Onderzoeksofzet en uitgangspunten²

Doel van de archeologische bureaustudie is om de aanwezigheid en bewaringstoestand van de archeologische monumenten te kunnen inschatten, om de historische bebouwing te kennen, om de impact van de werken op het aanwezige archeologische erfgoed in te schatten en daaruit concrete aanbevelingen te formuleren voor de verdere prospectiestrategie.

Hierbij dienen de volgende onderzoeksvragen beantwoord te worden:

- Wat zijn de bekende archeologische en historische gegevens?
- Welk deel van de markt was vroeger bebouwd door de Lakenhal?
- Welke info is er nog te vinden over de huidige bebouwing of voormalige constructies op het terrein?
- Welke informatie is voorhanden over de Oude Zenne? Wat was het tracé van de Romeinse weg?
- In welke mate is het terrein reeds verstoord?
- In welke mate verstoren de geplande werken archeologisch erfgoed?
- Is er via archeologisch onderzoek of waarnemingen op aanpalende of nabijgelegen percelen reeds info beschikbaar over de dikte en de opbouw van het aanwezige bodemarchief?

Hiervoor dient:

- het plangebied afgebakend en beschreven te worden;
- de gekende archeologische en historische waarden en indicatoren geïnventariseerd en geëvalueerd te worden;
- reeds verstoorde zones in kaart te worden gebracht;
- een beschrijving gemaakt te worden van de geplande werken, de uitvoeringswijze van deze werken en de potentiële impact ervan op het bodemarchief.

Volgende bronnen worden minstens geraadpleegd:

- Erfgoedinventarissen:
- Centrale Archeologische Inventaris en de hierin vermelde bronnen
- Inventaris bouwkundig erfgoed
- Landschapsatlas
- Inventaris van het Wereldoorlogerfgoed

² Overgenomen uit de BVW voor een archeologische prospectie met ingreep in de bodem: Vilvoorde Grote Markt.

Historische kaarten en iconografie:

- Ferraris kaart
- Primitief kadaster
- Kadasterplannen vanaf de 19e eeuw
- Atlas van de buurtwegen
- Lokaal beschikbare historische kaarten
- Historische luchtfoto's
- Historische grondplannen
- Iconografische bronnen

Gekende archeologische en historische waarden:

- Amateurarcheologen en heemkundige kringen
- (Inter)gemeentelijke, regionale en provinciale archeologische diensten
- Regio-experts
- Literaire bronnen
- Toponymie

Bodemgebruik en topografie:

- Topografische kaarten
- Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen
- Orthofoto's
- Lucht- en satellietfoto's
- Huidige gebruikers

Erfdienstbaarheden en historische ingrepen:

- Gemeente
- Nutsmaatschappijen
- KLIP/KLIM

Om de impact van de toekomstige werkzaamheden op het archeologisch erfgoed vast te stellen wordt gebruik gemaakt van de meest recente gegevens die de opdrachtgever of ontwerper kan aanleveren, nl.:

- Plannen van de huidige bebouwing
- Ontwerpplan en inrichtingsplan
- Aard en omvang van de toekomstige verstoring
- Diepte grondwatertafel
- Gepland grondverzet: verwijdering (waar, hoe en hoe diep), verplaatsing (waar, hoeveel, tijdelijke opslag) of bewerking van de bodem in functie van de werken
- Technieken, zones en dieptes waar grondverbetering wordt voorzien
- Technieken, zones en dieptes waar grondbemaling wordt voorzien

De historische kaarten en de resultaten van de analyses worden gegeorefereerd en geprojecteerd op de actuele kadasterkaarten.

De resultaten van bovenstaande studies moeten toelaten een gemotiveerd advies te formuleren over de methodiek en de inplanting van de proefputten voor de prospectiefase.

3.1.4 Methode

De opzet van deze studie is een zo correct en volledig mogelijk beeld te schetsen van het archeologisch potentieel van het plangebied. Het resultaat van het onderzoek is met andere woorden de uitkomst van de vergelijking tussen het te verwachten bodemarchief enerzijds en de verstoring van dat bodemarchief anderzijds. Deze resultaten kunnen dan afgewogen worden tegenover de geplande werkzaamheden om zo in te schatten in welke mate archeologie bedreigd wordt.

In eerste instantie zal het onderzoeksgebied worden afgebakend en beschreven (§ 3.1.5). Hierbij wordt kort weergegeven wat de huidige toestand is van het plangebied en welke omvang en dimensies het heeft. Vervolgens wordt op basis van historische bronnen een chronologisch beeld geschetst van het plangebied (§ 3.1.6). Hierbij zal eerst algemeen en zeer beknopt de geschiedenis van de stad Vilvoorde worden beschreven, om vervolgens dieper in te gaan op de historie van de Grote Markt zelf en haar directe omgeving. De algemene geschiedenis van de markt zal worden verhaald op basis van het geschreven bronmateriaal. Nadien wordt de evolutie van de inrichting van de Grote Markt en omgeving bestudeerd en

in kaart gebracht op basis van historische kaarten en luchtfoto's enerzijds en iconografische bronnen en foto's anderzijds.

Een volgende stap is het in kaart brengen van de geschiedenis van Vilvoorde en meer specifiek de markt(omgeving) op basis van de archeologische kennis (§ 3.1.7). Archeologische data kan enerzijds een beeld schetsen van de geschiedenis voor periodes waar de historische bronnen niet of slechts beperkt beschikbaar zijn. Anderzijds geeft archeologie een aanvulling op de kennis van de historische periodes. Ten slotte kan op basis van de archeologische data uit de directe omgeving een inschatting gemaakt worden van de bewaringsgraad en diepteligging van het bodemarchief binnen het plangebied. Om deze data enigszins overzichtelijk te houden zullen er twee overzichten gegeven worden. In eerste instantie zal een chronologisch beeld geschetst worden van de Vilvoordse geschiedenis op basis van archeologische resultaten. Vervolgens wordt nog een opsomming gegeven van dezelfde archeologische resultaten, ingedeeld op basis van hun geografische ligging in plaats van chronologisch.

Uiteindelijk kan op basis van de historische context en de archeologische data een inventarisatie gebeuren van de relevante indicatoren voor het plangebied (§ 3.1.8). Deze inventaris kan dan tegenover de geplande werken geplaatst worden (§ 3.1.9). Op basis van deze vergelijking zal uiteindelijk een conclusie met aanbevelingen geformuleerd worden, die toelaat de archeologische prospectie meer gericht te gaan inplannen (§ 3.1.10).

3.1.5 Afbakening en beschrijving van het plangebied

Het projectgebied is net iets groter dan 4500 m² en situeert zich grotendeels op de Grote Markt en gedeeltelijk in de Marktstraat. Ter hoogte van de Grote Markt omvat het plangebied de volledige parking en de boompartijen die de parking afzomen. In het noorden, het westen en het zuiden valt ook een deel van het marktplein/voetpad binnen de grenzen van het onderzoeksgebied. In het oosten ligt de grens op de scheidingslijn tussen de parking en de openbare weg (Bergstraat). In het noordwesten is een deel van de Marktstraat opgenomen in het plangebied. Hier betreft het een stuk openbare weg. Zowel de stoep als het marktplein bestaan uit betonklinkers. De parking is grotendeels aangelegd met kasseien. Enkel de strook voor het stadhuis is voorzien van betonklinkers. De parking bestaat uit 2 rijen parkeerplaatsen in het centrale gedeelte met daarrond een omrit. Aan de buitenzijde van de parking zijn er opnieuw parkeerplaatsen voorzien, behalve ter hoogte van het stadhuis waar de scheiding tussen het marktplein en de parking een open ruimte is met een grote zitbank, bloembakken en vlaggenmasten. Deze buitenste parkeerplaatsen bevinden zich tussen de bomen die de volledige parking omzomen met uitzondering van de oostelijke zijde en het gedeelte voor het stadhuis. Het stukje Marktstraat is geasfalteerd.

3.1.6 Historische context

Algemeen³

Omwille van de ligging van de stad Vilvoorde aan de Zenne, wordt vermoed dat de oorsprong reeds oud is. Het is niet onwaarschijnlijk dat de kern, ter hoogte van de plek waar de heirbaan Asse-Elwijde de Zenne doorkuiste, reeds terug gaat tot een Nervische nederzetting, mogelijk gevolgd door een Romeinse.

Vanaf de 8ste eeuw ontwikkelde er zich alleszins een klein agrarisch centrum dat voor het eerst vermeld wordt in een document dat verwijst naar de schenking van het domein 'Filfurdo' door Pepijn Van Herstal aan de abdij van Chèvremont. De naam is te danken aan de plaats, namelijk villa aan de voorde, wat als "villa aan de doorwaadplaats" kan begrepen worden.

³ www.vilvoorde.be

Afb. 4. Onderzoekgebied op huidige kadaster (GRB ©AGIV).

De grote bloeiperiode van Vilvoorde situeert zich in de Middeleeuwen. Nadat op het einde van de 12de eeuw een vrijheidskeure werd verleend door de hertog van Brabant, mocht Vilvoorde stadswallen oprichten en ambachtelijke producten vrij exporteren. Deze vrijheden lokten heel wat mensen naar Vilvoorde en in de 14de eeuw werd het een belangrijk centrum dat kon concurreren met Brussel en Leuven. Het is dan ook in deze periode dat de grote bouwwerken van de stad zijn te dateren, zoals de O.L.V.-kerk en het hertogelijk kasteel.

Ten gevolge van de bloeiende lakennijverheid, het belang van de Zenne voor het transport van goederen en de centrale positie kon Vilvoorde ook militair een belangrijke positie innemen. De stad werd een militair hoofdkwartier en een legerstandplaats.

De 15de eeuw luidde echter het verval in voor de stad Vilvoorde. Omwille van verschillende redenen zoals algemeen verval lakennijverheid, godsdienstoorlogen, ... daalde de welvaart in de stad. Tot aan de 19de eeuw was de stad van geen belang. De Industriële Revolutie bracht hier echter verandering in. De uitstekende ligging- centraal nabij Brussel, langs de eerste spoorweg tussen Mechelen en Brussel en langs de Willebroekse vaart- maakten het een uitstekende vestigingsplaats voor de nieuwe industrieën. De keerzijde van deze *boom* was dat de middeleeuwse bouwwerken moesten verdwijnen. Zo werden de stadswallen en poorten verwijderd, de Zenne buiten de stad gelegd, het stadhuis vervangen, ...

Grote Markt

Algemeen

De Grote Markt in zijn huidige, rechthoekige vorm gaat naar alle waarschijnlijkheid terug tot de 12de eeuw. Omwille van deze rechthoekige vorm wordt er vanuit gegaan dat de markt systematisch werd aangelegd en niet organisch is gegroeid. Desalniettemin is het niet onmogelijk dat er zich voordien ook reeds een markt of een handelscentrum op deze locatie of in de directe nabijheid heeft bevonden. Net ten zuidwesten van de huidige markt doorkruiste de weg tussen Elwijt en Asse- beiden Romeinse vici- namelijk de Zenne. Tot op heden is er nog geen bewijs dat er reeds sprake was van bewoning maar een dergelijk kruispunt van twee verkeerswegen moet enige vorm van menselijke activiteit hebben aangetrokken. Dergelijke feiten hebben er alleszins toe geleid dat historici een Karolingische “portus” te Vilvoorde verwachten, een soort kleine haven met mogelijk een bijhorende markt. Rekening houdend met deze factoren kan verondersteld worden dat het marktwezen in deze omgeving reeds ver teruggaat.

Wanneer men naar de rechthoekige en goed afgelijnde vorm kijkt, lijkt het er op dat de huidige markt hoogstens uit de 12de eeuw stamt. De ligging strookt namelijk niet met de verwachting van de ‘oude markt’- namelijk dichtbij de kerk of dichtbij de brug. Anderzijds zijn er ook argumenten die in het voordeel spreken van een overeenkomstige ligging van de ‘oude markt’. De huidige markt zou dan wel degelijk in de 12de eeuw zijn aangelegd maar op dezelfde plaats. Deze stelling is gebaseerd op de ligging van de verkeersas naar Leuven die vanuit de markt vertrekt. Mocht de ‘oude markt’ elders hebben gelegen, zou deze weg een andere oriëntatie gekend hebben.

Ten gevolge van de centrale ligging en de goede ontsluiting van de markt, werden de belangrijke administratieve en economische gebouwen ook rond dit plein opgericht- het raadhuis, het vleeshuis en de lakenhal. De indeling van het marktplein wijzigt vermoedelijk weinig sinds de middeleeuwen. De verschillende woonblokken die zich rondom het marktplein bevinden blijven nagenoeg identiek sinds de 16de eeuw, enkel de lakenhal verdwijnt in de vroege 19de eeuw. Ook het oude stadhuis werd afgebroken in de 19de eeuw maar op de zelfde plaats heropgebouwd.

Wat wel nog wijzigt is de inrichting van het marktplein zelf. Zo was de markt in het begin van de 19de eeuw omringd door een rij lindebomen die moesten verhinderen dat de koetsen het plein diagonaal zouden oversteken. Rond 1865 werden deze bomen vervangen door een dubbele rij kastanjabomen. Rond dezelfde periode werd een metalen kiosk op het midden van het marktplein opgericht.

De hierboven beschreven evolutie wordt aan de hand van de cartografische en iconografische bronnen besproken in het hierop volgende hoofdstuk.

Historische kaarten

A. Kaart van Deventer (1560)

De kaart van Deventer is de vroegste kaart en geeft de situatie weer van Vilvoorde in de 16de eeuw, toen de stad reeds ruim een eeuw op de terugweg is. De stadomwalling en de poorten zijn nog steeds aanwezig maar er zijn ook verschillende groene, open ruimte te bemerken die mogelijk het gevolg zijn van het verval van de stad.

Belangrijk is de vaststelling dat de woonblokken en het stratenpatroon, zowel in het algemeen als voor de marktomgeving, toen reeds min of meer identiek waren aan de huidige situatie. Alle straten rond de markt waren reeds aanwezig en kenden een vergelijkbaar verloop. Het enige, grote verschil met nu is het straatje dat het noordelijke woonblok in twee delen splitste.

Ingezoomd op de eigenlijke markt, en dus het plangebied, kan vastgesteld worden dat er nog een groot verschil is met de huidige indeling van de markt. Er bevindt zich namelijk een gebouw op de grens van de markt en de huidige Bergstraat. Dit gebouw is georiënteerd op de korte zijde van de markt en is in het noorden voorzien van een torenconstructie. Deze afbeelding moet de lakenhalle voorstellen.

Afb. 5. Uitsnede van de kaart van Deventer (©AGIV-KBR).

Afb. 6. Detail van de marktomgeving op de kaart van Deventer (©AGIV-KBR).

Afb. 7. Detail van de markt en de lakenhalle op de kaart van Deventer (©AGIV-KBR).

B. Ferrariskaart (1777)

De kaart van Ferraris bevestigt het beeld van het voortdurende verval. Er zijn in vergelijking met 2 eeuwen eerder nog meer open ruimtes ontstaan binnen de stadsmuren. Bovendien geraakte de verdedigingsstructuren ook in verval want de omwalling is niet meer volledig en de poortgebouwen minder talrijk.

Wanneer we de markt nog eens in detail gaan bekijken bemerken we een vergelijkbare indeling wat de woonblokken betreft. Ook de lakenhalle wordt nog steeds weergegeven. Het enige verschil met de kaart van Deventer is de zuidwestelijke bebouwing langs de Lange Molenstraat waar het middelste kleine straatje is verdwenen waardoor er slechts 2 in de plaats van 3 woonblokken overblijven.

Afb. 8. Uitsnede van de Kabinetskaart van Ferraris (©AGIV-KBR).

Afb. 9. Detail van de marktomgeving op de Ferrariskaart (©AGIV-KBR).

C. Atlas der Buurtwegen (1841)

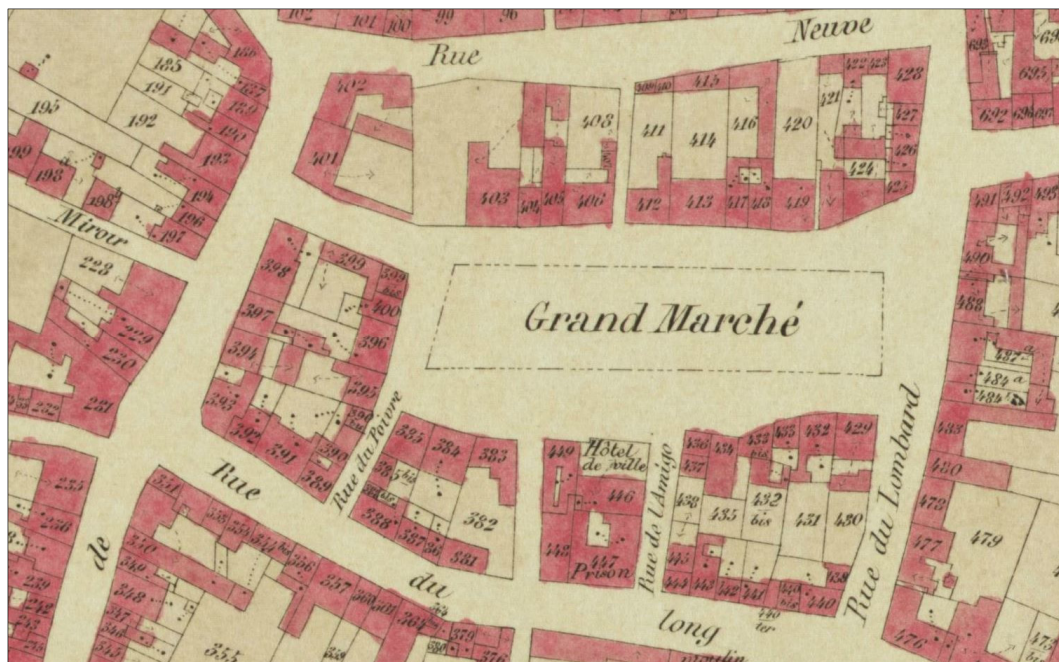
Deze kaart is net iets meer dan 60 jaar jonger dan Ferraris. In die 60 jaar is de situatie op de markt weinig veranderd. Het stratenpatroon is hetzelfde gebleven met uitzondering van de woonblokken rond de markt. In het noorden wordt opnieuw 1 geheel (ipv 2) weergegeven en in het zuiden 3 blokken (ipv 2). Het is echter niet onwaarschijnlijk dat de verschillen in aantal woonblokken het gevolg zijn van de “vrije interpretatie” van de cartograaf en de mate van detaillering. Het meest belangrijke verschil is het verdwijnen van de lakenhalle.

Afb. 10. Detail van de marktomgeving op de Atlas der Buurtwegen (©AGIV-KBR).

D. Vandermaelen (1846-1854)

Een vergelijkbaar beeld wordt weergegeven op de kaart van Vandermaelen. Ook hier is de lakenhalle verdwenen. De weergave is gedetailleerder dan de Buurtwegen en toont opnieuw een andere indeling van de woonblokken. Aangezien beide kaarten slechts enkele jaren verschillen, kan er echter van uit gegaan worden dat er weinig zal veranderd zijn.

Afb. 11. Detail van de markt op de kaart van Vandermaelen (©AGIV-KBR).

E. Popp (1842-1879)

Hetzelfde geldt eigenlijk voor de Poppkaart. Net als de twee hierboven aangehaalde kaarten stamt deze ook uit het midden van de 19de eeuw. Ze is veel gedetailleerder dan de Atlas der Buurtwegen maar vergelijkbaar met Vandermaelen. Uiteindelijk kunnen ook hier geen nieuwe elementen uit afgeleid worden en bevestigt de kaart dus enkel het beeld van het verdwenen lakenhalle.

Afb. 12. Detail van de markt op de Popp-kaart (©AGIV-KBR).

Iconografie

A. Lithografie J. Hoolans (medio 19de eeuw)

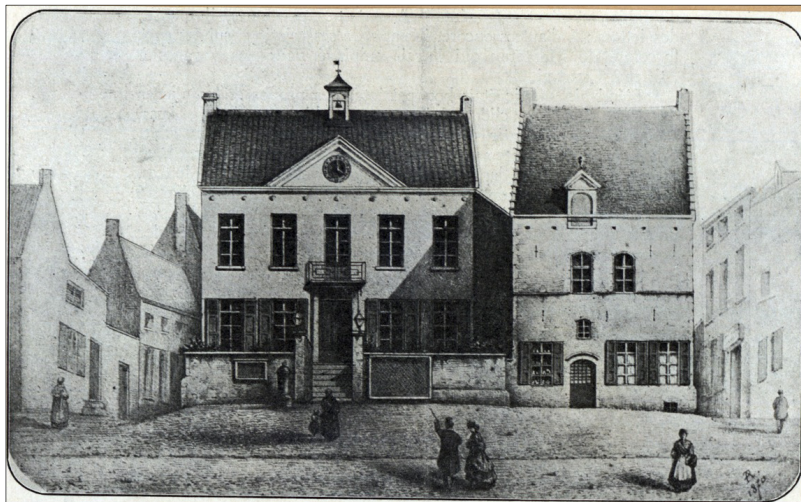
Op deze lithografie is de Grote Markt afgebeeld rond 1850. Duidelijk in beeld zijn de lindebomen die de markt omringen. Rechts is nog net het oude stadhuis te zien dat twee decennia later zal verdwijnen. In tegenstelling tot het nieuwe stadhuis ligt dit gebouw iets naar achteren.

Afb. 13. Grote Markt in het midden van de 19de eeuw gezien vanuit de noordwestelijke hoek (@ Stad Vilvoorde).

B. Stadhuis (medio 19de eeuw)

Het linkse gebouw is het oude stadhuis. Links en rechts van de twee gebouwen zijn duidelijk de smalle straatjes (Pootstraat en Preckherstraat) te zien die de markt verbinden met de huidige Lange Molenstraat.

Afb. 14. Het oude stadhuis van Vilvoorde rond 1850. (@Universiteit Gent).

C. De Grote Markt rond 1900

In vergelijking met de tekening uit de 19de eeuw is de markt hier geplaveid (sinds 1890) en werd de metalen kiosk al geïnstalleerd. Ook was het openbaar vervoer gemoderniseerd met een tram die een halte had langs de Grote Markt.

Afb. 15. De kiosk rond 1900 (© Delcampe.net)

Afb. 16. De Grote Markt vanuit de westelijke zijde met zicht op de kiosk en het stadhuis. (© Delcampe.net)

D. De Grote Markt tijdens WO1

Vilvoorde blijft tijdens de Eerste Wereldoorlog gespaard van vernielingen. De Grote Markt is tijdens de oorlog het toneel voor parades van Duitse troepen, o.a. wanneer de Duitse koning van Beieren op bezoek komt.

Afb. 17. Parade voor de koning van Beieren. (© stadsarchief Vilvoorde)

Afb. 18. Parade voor de koning van Beieren. (© stadsarchief Vilvoorde)

E. De Grote Markt in het interbellum

Tijdens het interbellum wijzigt de situatie op de Grote Markt weinig. De enige grondige wijzigingen zijn de aanleg van een schuilkelder en de installatie van een ondergronds toilet. Hoewel deze kelder zich onder de overdekte markt bevond, moet de ingang op de markt gelegen hebben. Een afbeelding hiervan werd echter niet teruggevonden. Het toilet werd in 1938 aangelegd op de noordoostelijke hoek van de Grote Markt (zie afb. 20).

Afb. 19. De kiosk tijdens het interbellum (© Delcampe.net)

F. De Grote Markt na WO2

Na de Tweede Wereldoorlog werden wel enkele ingrijpende verandering doorgevoerd. Zo verdween de kiosk rond 1950 om meer ruimte te maken voor parkeerplaatsen en ook de kastanjabomen werden uitgedaan om meer ruimte te winnen.

Afb. 20. De Grote Markt vanuit de Bergstraat net voor de grote veranderingen.
Op de voorgrond rechts is de toegang tot het ondergrondse toilet zichtbaar
(© Delcampe.net).

Afb. 21. Nog enkele jaren later zijn de bomen verdwenen en vervangen door jonge exemplaren. (© Delcampe.net)

3.1.7 Archeologische context

Algemeen

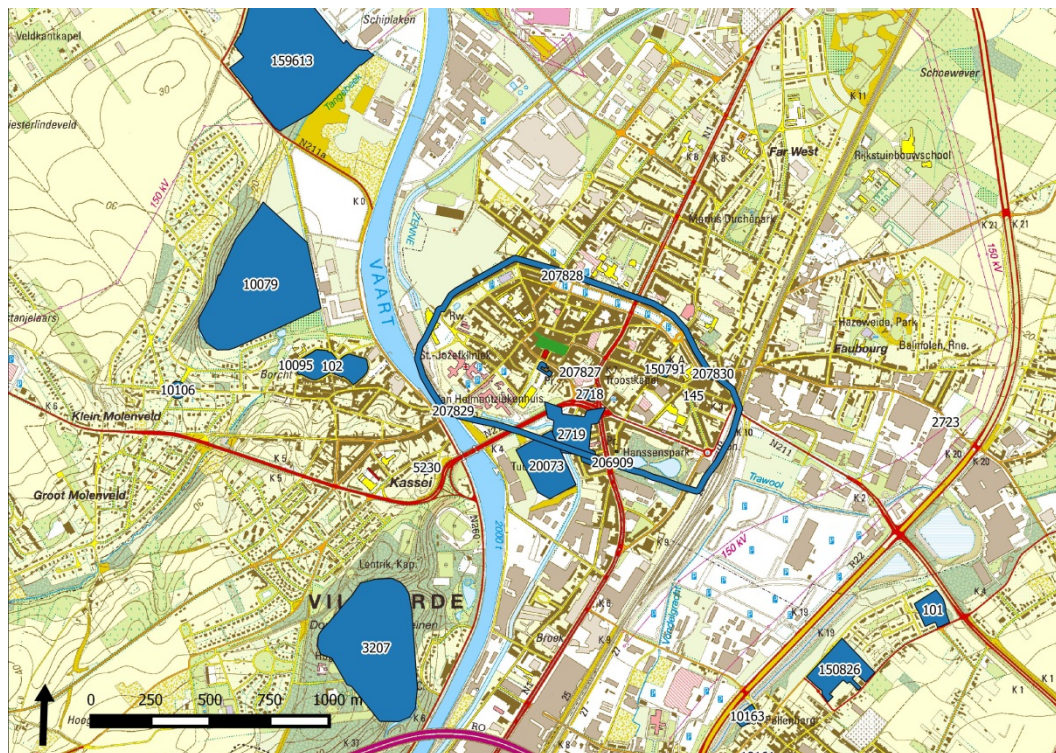
Archeologisch onderzoek in Vilvoorde algemeen en binnen de stadskern in het bijzonder is uitermate schaars. Er zijn enkele noodonderzoeken geweest bij renovaties van historische panden en enkele vondstmeldingen maar daar blijft het eigenlijk bij. In alle gevallen werden restanten gevonden van muren die niet verder teruggaan dan de middeleeuwen.

Wat waarnemingen van archeologische relictten uit de prehistorie of Romeinse tijd betreft, zijn er binnen de stadskern geen. Buiten Vilvoorde en in de directe omgeving zijn er nochtans reeds verschillende gedaan.

Deze vondsten concentreren zich in hoofdzaak langs de as Koningslo-Houtem, wat min of meer overeenkomt met het vermoedelijke tracé van de Romeinse weg tussen Asse en Elewijt. Ook meer naar het zuiden, nabij Machelen zijn er archeologische vondsten aan het licht gekomen uit de prehistorie en de Romeinse periode.

Geografisch overzicht

Om de geografische spreiding van de opgravingsgegevens enigszins overzichtelijk te houden zal hier een opsomming gemaakt worden van de gekende CAI vindplaatsen.⁴

Afb. 22. Topokaart (© AGIV) met aanduiding van de CAI vindplaatsen.

- CAI 101: Machelen De Heuf. Steenbouw uit de Romeinse tijd (oa. badgebouw) en Merovingische graven. Zou langs een Romeinse weg liggen.
- CAI 102: Grimbergen Senecaberg. De Senecaberg is beschermd als dorpsgezicht omwille van de historische en archeologische waarde, meer bepaald als 12de-eeuwse burchtheuvel met voorburcht die nog het oude stratentracé behoudt, met op een kleine verhevenheid de S. Salvatorkerk ter plaatse van de verdwenen burchtkapel.
- CAI 2718: O.L.V.-Kerk. de kerk was voorheen gedeeltelijk ingebouwd door de voormalige begijnhuizen en omringd met een kerkhof. De latere afbraak van het begijnhof, het verbreden van de baan naar Brussel en het recente afsnijden van de weg naar Grimbergen met nieuwe brug over het Kanaal hebben de kerk volledig geïsoleerd.
- CAI 2719: Hertogelijke burcht. ten zuiden van het Vilvoordse stadscentrum. Een stuk van de funderingen werd teruggevonden op 6 m diepte op het punt waar de Tuchthuisstraat snijdt met de Rondeweg en het water.
- CAI 3207: Vilvoorde Drie Fontijnen. Kunstmatige aardwerken: Nervische versterking (?) en/of Romeinse bewoning.
- CAI 5230: Hoogveld-Kassei. Vondst van een Romeinse muntschat in 1930 tijdens nivelleringswerken. De munten waren uitgestrooid over een paar vierkante meter, op de harde grond die bedekt was met een brandlaag. Er zijn een groot aantal onbekende munten, want een aantal munten verpulverden. 17 zijn bewaard: van Septimius Severus (193-211) tot Gordianus III (238-244).
- CAI 10079: Grimbergen Ter Tommenhof. Verdwenen site met walgracht.
- CAI 10095: Grimbergen Watermolen.

⁴ <https://cai.onroenderfgoed.be>

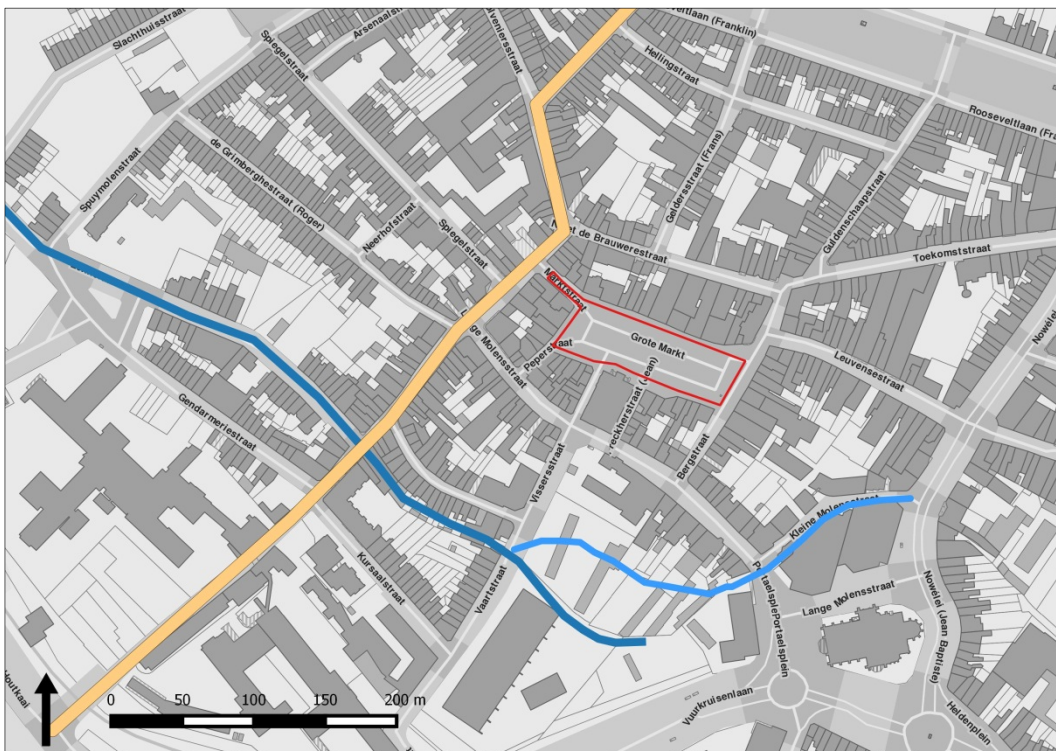
- CAI 10163: Machelen Dorpsburcht. Kasteel Pellenberg
- CAI 20073: Tuchthuis. Meerdere vondstmeldingen van muurresten bij aanpassingswerken.
- CAI 20111: Voormalig Dominicanenklooster/Mattenkot. het aanwezige gebouwencomplex bestaat uit een vroeg 17de eeuwse poortgebouw, een kapel uit 1644 en enkele bijgebouwen.
- CAI 150791: Karmelietessenklooster Onze-Lieve-Vrouw ten Troost. Oudste vermelding gaat terug tot 1260.
- CAI 150826: Machelen Begoniagaarde. Sporen uit Bronstijd, Romeinse tijd, Merovingische periode en Volle Middeleeuwen.
- CAI 207827: Middeleeuwse stadsomwalling.
- CAI 207828: Mechelse Poort.
- CAI 207829: Vlaamse Poort.
- CAI 207830: Leuvense Poort.

3.1.8 Inventarisatie historische en archeologische gegevens

Vóór de markt?

Omwille van het ontbreken van archeologische waarnemingen binnen de stadskern van Vilvoorde die verder rijken dan de middeleeuwen is het moeilijk om uitspraken te doen over de geschiedenis van de marktomgeving voor de aanleg van de markt in zijn huidige vorm. Op basis van enkele indicatoren kan er echter wel vanuit gegaan worden dat de locatie een meer dan gemiddelde aantrekkingskracht moet hebben gehad. Omdat de Zenne hier doorwaadbaar was, kwam logischerwijs veel verkeer langs deze plaats. Dit evolueerde uiteindelijk tot de Romeinse weg- een diverticulum- tussen Asse en Elewijt. Het belang van dit kruispunt tussen 2 belangrijke verkeersaders dient niet verder te worden toegelicht. Ter aanvulling en versterking moet nog gewezen worden op de Woluwebeek die net ten zuiden van het onderzoeksgebied aftakt van de Zenne en in de richting van Machelen loopt. In de laatstgenoemde gemeente werden eveneens verschillende archeologische vondsten geattesteerd, zowel uit de metaaltijden als de Romeinse periode.

Op basis van bovenstaande gegevens moet rekening gehouden worden met de aanwezigheid van oudere nederzettingssporen binnen het onderzoeksgebied. Logischerwijs is de kans op dergelijke sporen het grootste in de zuidwestelijke hoek, die slechts 160 meter van de oversteekplaats is verwijderd. Desalniettemin moet deze mogelijkheid voor het volledige onderzoeksgebied relevant beschouwd worden.

Afb. 23. Huidige kadasterkaart met onderzoeksgebied (rood), het tracé van de Romeinse weg (bruin) en het tracé van de Zenne (blauw) en de Woluwebeek (lichtblauw).

Het marktplein

Het marktplein zelf is sinds zijn ontstaan in huidige vorm- ergens in de 12de eeuw- niet meer grondig veranderd in vorm. Wat de evolutie was van de omvang kon niet eenduidig bepaald worden. Met enige zekerheid kan er vanuit gegaan worden dat de huidige bebouwde gehelen rond de markt een representatieve weerspiegeling zijn van de situatie in de middeleeuwen. In hoeverre de rooilijnen nog steeds overeenkomstig zijn, kon echter niet bepaald worden. De woningen die rond het marktplein staan gaan niet verder terug dan de 16de eeuw. Het is eerder onwaarschijnlijk maar niet onmogelijk dat de middeleeuwse bewoning meer naar het centrum van de markt heeft gestaan, althans wat de steenbouw betreft. Indien dit toch het geval zou geweest zijn, kunnen de funderingen bewaard zijn. Bovendien is het ook goed mogelijk dat de stenen gebouwen nog houten voorgangers gehad hebben. In dit geval is het misschien minder vanzelfsprekend dat de latere steenbouw op exact de zelfde plaats werd heropgebouwd. Naast de exacte omvang van de markt als onbekende factor is ook niet bepaald kunnen worden wat zich op de markt heeft bevonden, althans voor de periode tussen het ontstaan en de eerste kaarten in de 16de eeuw. De enige zekerheid wat betreft verdwenen bebouwing is de Lakenhal (zie § 6.3) maar de aanwezigheid- voor de 16de eeuw- van enige andere constructie is onbekend. In deze optiek moet er rekening gehouden worden met de mogelijkheid tot het aantreffen van ongekend structuren zoals bijvoorbeeld een waterput.

De lakenhal

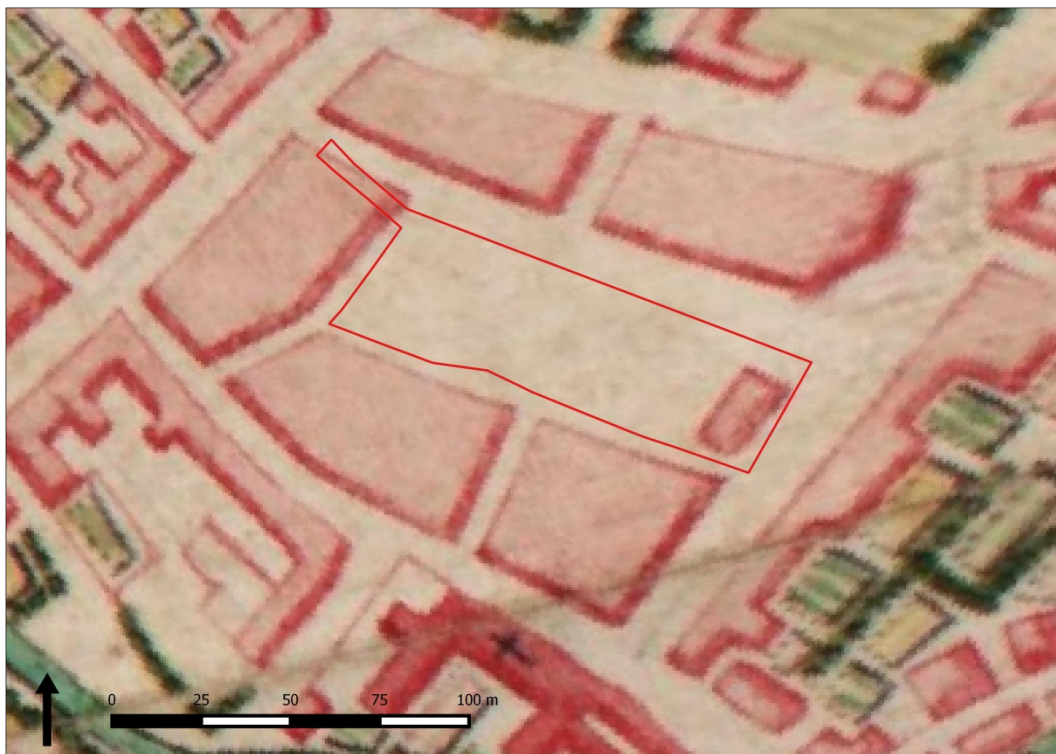
Zoals hierboven reeds aangehaald is het bestaan van de lakenhal bekend. Dit gebouw werd samen met de andere administratieve en economische gebouwen zoals het vleeshuis en het raadshuis opgericht in de bloeiperiode van de stad. In 1489 brandde het samen met tientallen andere gebouwen af maar werd heropgebouwd. Uiteindelijk werd het in de vroege 19de eeuw volledig afgebroken en verdween het voorgoed.

De ligging van de lakenhal is gekend, namelijk langs de open, oostelijke zijde van de markt en parallel aan de Bergstraat. Helaas werd het gebouw afgebroken alvorens de meer nauwkeurige cartografen zoals Popp en Vandermaelen aan de slag gingen. De meest precieze kaart is bijgevolg die van graaf de Ferraris waarop echter niet betrouwd kan worden om de exacte omvang en ligging van het gebouw te gaan bepalen.

Afb. 24. Het onderzoeksgebied geprojecteerd op de kaart van Deventer.

Uit de kaart van Deventer kan eveneens de ligging bij benadering worden afgeleid. Deze kaart is echter meer van waarde omwille van de meer figuratieve afbeelding van de lakenhal. Hieruit blijkt dat het gebouw voorzien was van een toren.

Afb. 25. Het onderzoeksgebied geprojecteerd op de kaart van Ferraris.

De Kiosk

De kiosk bevond zich in het midden van het marktplein tegenover het stadhuis aan de ene zijde en de overdekte markthal aan de andere zijde. Naar alle waarschijnlijkheid zal de impact van deze constructie in het bodemarchief eerder beperkt geweest zijn. Bijgevolg zal ze enerzijds weinig verstoord hebben en anderzijds weinig nagelaten hebben. Het belang van deze constructie in dit onderzoek zal bijgevolg dan ook eerder beperkt blijven.

De schuilkelder

Deze schuilkelder werd naar alle waarschijnlijkheid reeds in 1939/40 aangelegd.⁵ In feite betreft het gewoon de kelders van de overdekte markthal die aan de binnenzijde extra verstevigd werden. De schuilkelder op zich is dus niet relevant voor dit onderzoek. Enkel de toegang die werd gemaakt vanuit de Grote Markt. Die toegang verdween trouwens al snel na de oorlog, want op latere kaarten met schuilplaatsen is er geen sprake meer van de schuilkelders op de Grote Markt⁶

Ter hoogte van de overdekte markthal moet er zich dus ergens een toegang tot deze schuilkelder bevinden. De exacte locatie kon echter niet bepaald worden. Enerzijds kan deze toegang gezien worden als een militair erfgoed en dus archeologisch relevant. Anderzijds zal de aanleg van de toegangstrap ook de nodige verstoringen van het oudere bodemarchief met zich mee hebben gebracht.

⁵ dossier "Inrichten van verschillende schuilplaatsen (1939-1940)" uit het stadsarchief van Vilvoorde

⁶ dossier "Telling en inventaris der schuilplaatsen [1852-1953]" uit het stadsarchief van Vilvoorde

Ondergronds toilet

Kort na de Tweede Wereldoorlog werd de Grote Markt voorzien van een openbaar toilet. Om ruimte te besparen werd dit ondergronds ingericht. De toegang tot dit toilet bevond zich in de noordoostelijke hoek van het marktplein, ongeveer waar nu de toegang tot de parking is voorzien. De exacte positie en de correcte omvang van het toilet ondergronds kon echter niet achterhaald worden.

Hoewel dit toilet archeologisch weinig relevant is, bevond het zich helaas wel in de zone waar de resten van de lakenhal verwacht worden. Bijgevolg moet er van uit gegaan worden dat reeds een deel van de fundering van dit middeleeuwse gebouw zijn vernietigd bij de aanleg van het toilet.

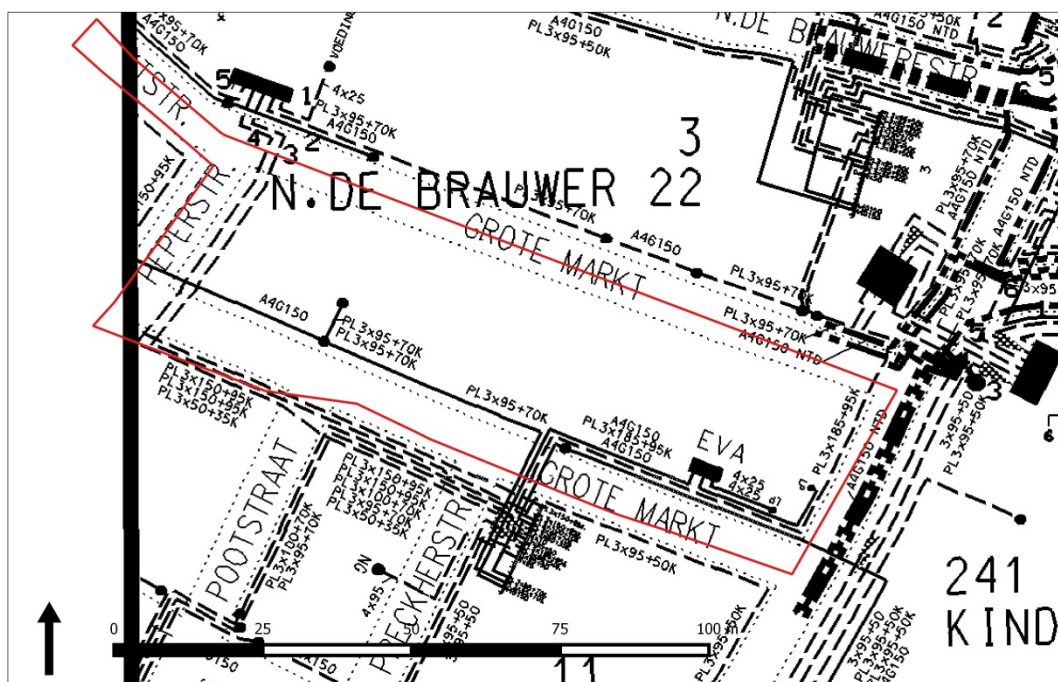
3.1.9 Verstoringen van het bodemarchief

Reeds verstoorde zones

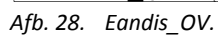
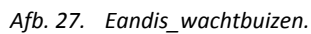
Tot en met de 20ste eeuw zijn de verstoringen onbekend en naar alle waarschijnlijkheid zeer beperkt. In de 20ste eeuw wordt een deel van het bodemarchief verstoord bij de aanleg van toegangstrap tot de schuilkelder en een deel ter hoogte van de lakenhal door het ondergrondse toilet. De latere bodemingrepen met een reële kans op verstoring van archeologie zijn de aanleg van nutsleidingen. Hiervan zijn echter enkel de meest recente gekend. Op onderstaand plan wordt aangegeven waar de gekende nutsleidingen zich bevinden. Hieruit blijkt dat de Grote Markt veel nutsleidingen herbergt.

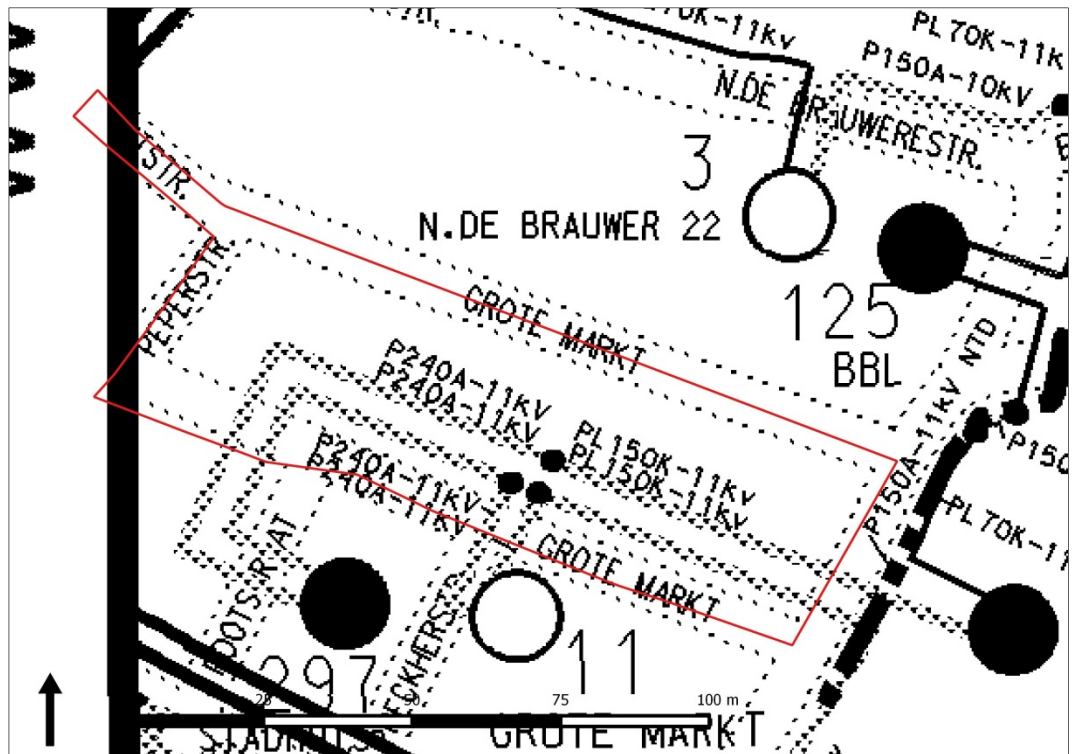
Geplande werken

De markt wordt voorzien van een ondergrondse parking waarbij het volledige marktplein en een deel van de Marktstraat worden uitgegraven. Bijgevolg is het aanwezige bodemarchief binnen het onderzoeksgebied in zijn geheel bedreigd.

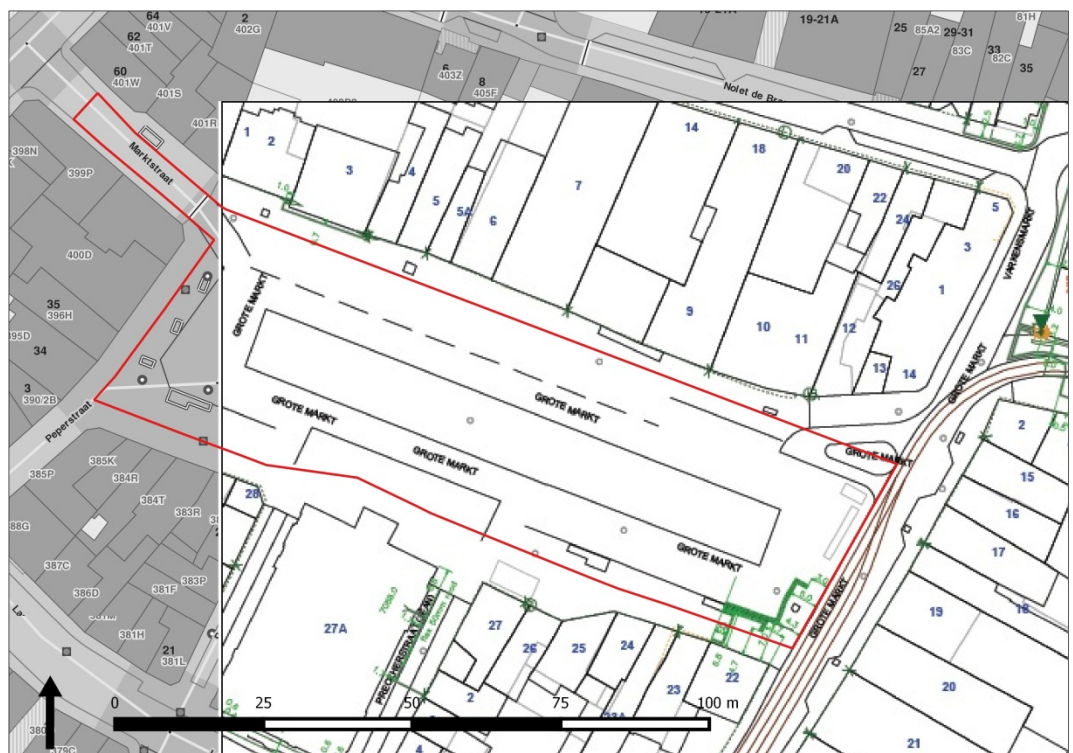

Afb. 26. Eandis_Laagspanning.

Afb. 29. Eandis_Middenspanning.

Afb. 30. Infracx_telekabel.

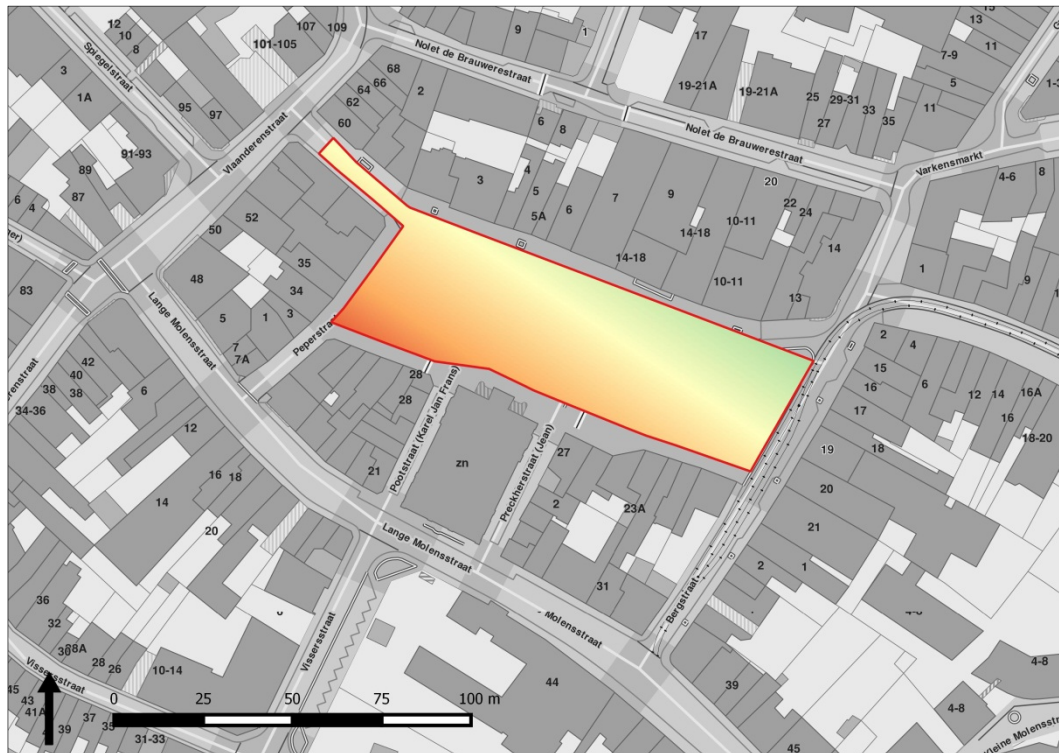
3.1.10 Conclusies en aanbevelingen

Op basis van deze studie kan gesteld worden dat er zich 4 verschillende gehelen binnen het plangebied bevinden waarvan de archeologische neerslag bedreigd wordt door de geplande werkzaamheden. Een eerste categorie zijn de sporen die ouder zijn dan de aanleg van de markt in zijn huidige vorm. Aangezien de kennis van deze periode voor de locatie zeer beperkt is, moet dit eigenlijk heel ruim gezien worden, namelijk van de steentijden tot de volle middeleeuwen. Afgaande op de resultaten van archeologische opgravingen in de ruime omgeving is de verwachting van Romeinse sporen het grootst, maar ook bronstijd, ijzertijd en vroege middeleeuwen vallen niet uit te sluiten. Wat de spreiding binnen het onderzoeksgebied betreft, is het potentieel naar alle waarschijnlijkheid hoger in de zuidwestelijke helft.

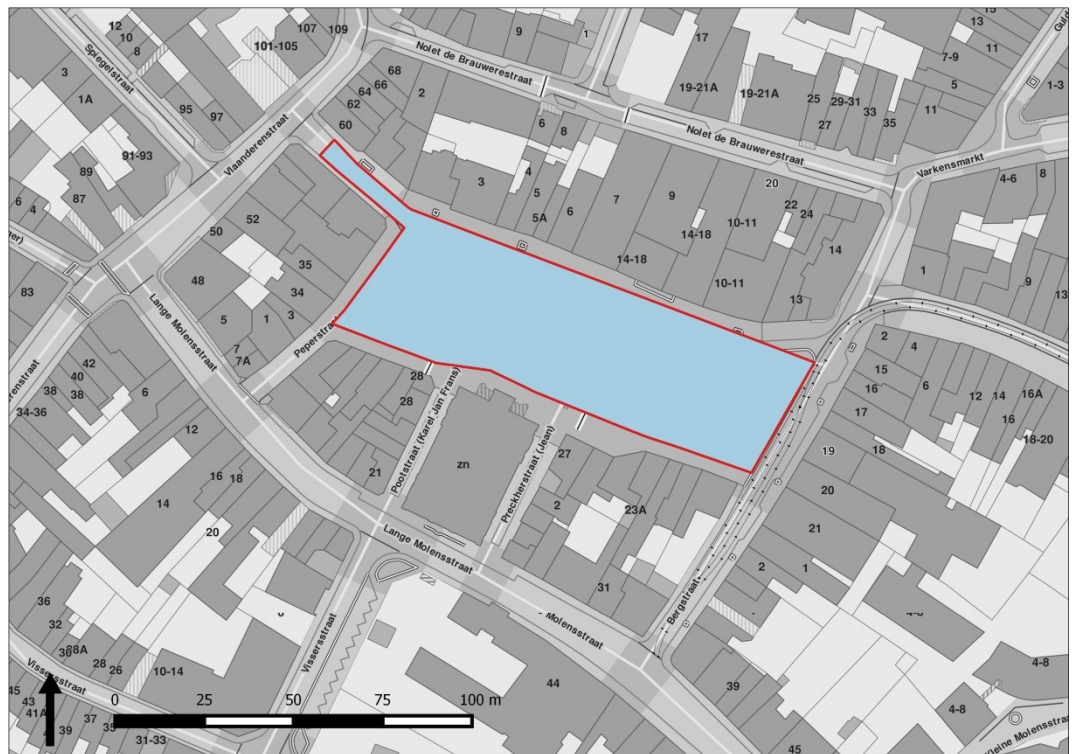
Een tweede geheel is de onbekende indeling van het middeleeuwse marktplaats. Dit zou enerzijds kunnen gaan om restanten van de vroegste versie van het marktplaats in de vorm van bijvoorbeeld houtbouw. Anderzijds beslaat dit ook de functionele constructies die zich op het marktplaats zelf hebben bevonden, zoals bijvoorbeeld een waterput. Mochten dergelijke funderingen of relikten archeologisch vastgesteld kunnen worden, kan deze stelling mogelijk bevestigd worden en informatie bieden over een historisch slecht gedocumenteerde fase van de markt.

Een volgende categorie is lakenhal die zich in het oosten van het marktplein bevond. Er van uitgaande dat het hier een monumentaal gebouw betreft, moeten de funderingen nog aanwezig zijn in de ondergrond. Dit zal echter sterk afhankelijk zijn van de mate waarin recente verstoring deze restanten al dan niet hebben vernietigd. Rekening houdend met de aanwezigheid van het ondergronds toilet, zal de kans op bewaring het grootst zijn in de zuidelijke helft van het gebouw.

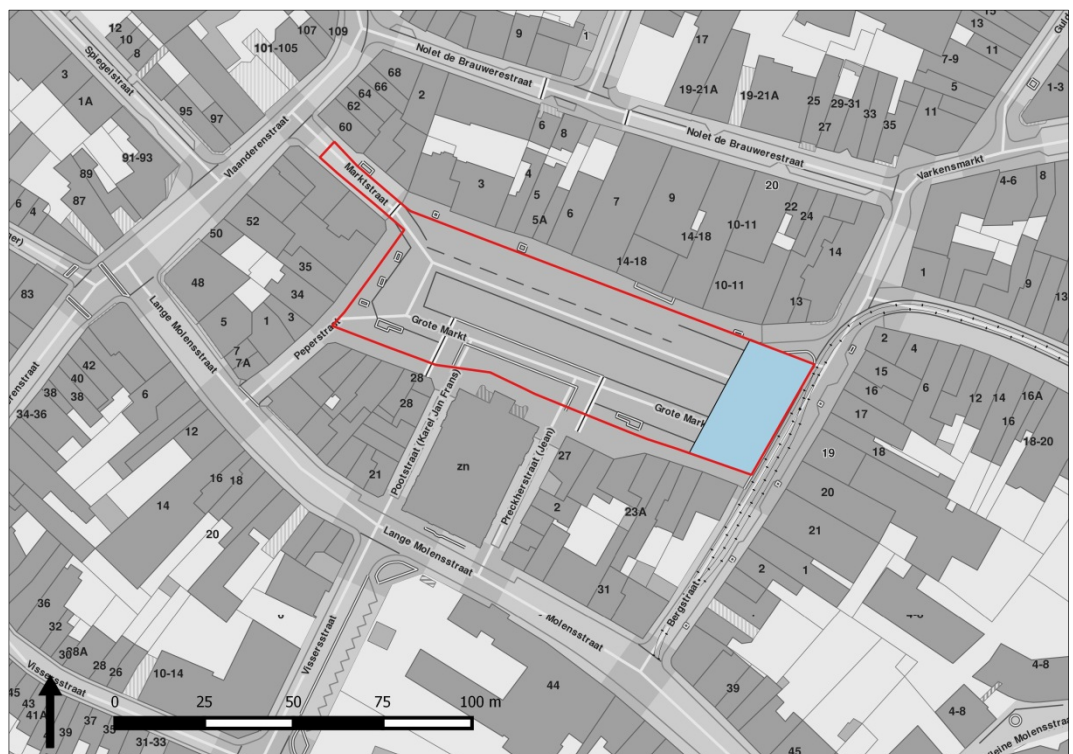
Ten slotte is er de toegangstrap tot de schuilkelder. De exacte locatie hiervan kon niet achterhaald worden maar moet zich ergens tegenover de overdekte markthal bevinden. Er van uitgaande dat de openbare weg nog in gebruik moest blijven zal deze toegang zich ofwel in het voetpad bevinden ofwel binnen het marktplein.

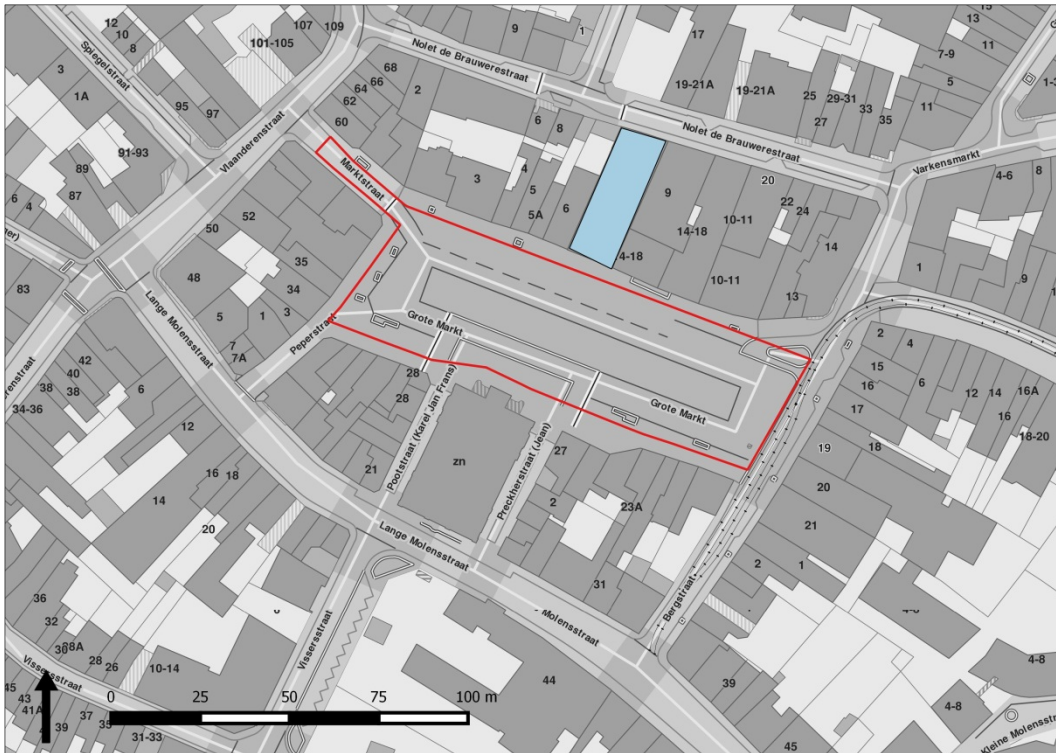
Afb. 31. Verwachtingskaart oudere sporen (rood: hoge verwachting; groen: lagere verwachting).

Afb. 32. Verwachtingskaart restanten oudste fases huidige markt (blauw).

Afb. 33. Verwachtingskaart lakenhal (blauw).

Afb. 34. Locatie schuilkelder (blauw).

Afb. 35. Voorstel inplanting sleuven

Op basis van de verzamelde gegevens werd reeds een voorstel opgemaakt voor de inplanting van de proefsleuven. Volgens de BVW moesten in totaal 8 proefputten aangelegd worden en volledig stratigrafisch onderzocht tot op de moederbodem. Deze putten hebben een formaat van 4 op 4 meter. Indien relevant geacht mogen deze afmetingen worden aangepast.

Er werd geopteerd voor een verspreid patroon van 5 proefputten met het opzet om inzicht te krijgen in de stratigrafische opbouw van de “lege” zones van de markt. Enerzijds om de spreiding van de “pre-markt”-sporen in kaart te brengen en anderzijds om een inzicht te krijgen in een eventuele fasering van de markt en/of onbekende elementen van de markt. Daarnaast worden ook 1 proefsleuf geplot op de vermoedelijke ligging van de lakenhal. Deze proefsleuf heeft de oppervlakte van 3 proefputten (zodat in totaal de oppervlakte van 8 putten is bereikt) en heeft tot doel de ligging van de lakenhal te achterhalen. Omwille van de weinig precieze kaarten is de afwijking te groot om met een beperkte proefput te werken. In het geval van een sleuf die haaks op de lengterichting van het gebouw staat is de kans groter dat de buitenmuur doorsneden wordt.

3.2 Onderzoekskader

Het doel van het archeologisch veldonderzoek is om de aanwezigheid en bewaringstoestand van de archeologische monumenten te kunnen inschatten, om de historische bebouwing te kennen, om de impact van de werken op het aanwezige archeologische erfgoed in te schatten en daaruit concrete aanbevelingen te formuleren voor de verdere prospectiestrategie.

Hierbij dienen de volgende onderzoeksvragen beantwoord te worden:

- Welke zijn de waargenomen horizonten, beschrijving + duiding?
- Waardoor kan het ontbreken van een horizont verklaard worden?
- Zijn er sporen aanwezig? Zo ja, geef een beknopte omschrijving.
- Zijn de sporen natuurlijk of antropogeen?
- Hoe is de bewaringstoestand van de sporen?
- Maken de sporen deel uit van één of meerdere structuren?
- Behoren de sporen tot één of meerdere periodes?
- Kan op basis van het sporenbestand in de proefputten een uitspraak worden gedaan over de aard en omvang van occupatie?
- Zijn er indicaties (greppels, grachten, lineaire paalzettings, ...) die kunnen wijzen op een inrichting van een erf/nederzetting?
- Wat is de relatie tussen de bodem en de archeologische sporen?
- Wat is de relatie tussen de bodem en de landschappelijke context (landschap algemeen, geomorfologie, ...)?
- Kunnen archeologische vindplaatsen in tijd, ruimte en functie afgebakend worden (incl. de argumentatie)?
- Wat is de vastgestelde en verwachte bewaringstoestand van elke archeologische vindplaats?
- Wat is de potentiële impact van de geplande ruimtelijke ontwikkeling op de waardevolle archeologische vindplaatsen?
- Voor waardevolle archeologische vindplaatsen die bedreigd worden door de geplande ruimtelijke ontwikkeling: hoe kan deze bedreiging weggenomen of verminderd worden (maatregelen behoud *in situ*)?
- Voor waardevolle archeologische vindplaatsen die bedreigd worden door de geplande ruimtelijke ontwikkeling en die niet *in situ* bewaard kunnen blijven:
 1. Wat is de ruimtelijke afbakening (in drie dimensies) van de zones voor vervolgonderzoek?
 2. Welke aspecten verdienen bijzondere aandacht, zowel vanuit methodologie als aanpak voor het vervolgonderzoek?
- Welke vraagstellingen zijn voor vervolgonderzoek relevant?
- Zijn er voor de beantwoording van deze vraagstellingen natuurwetenschappelijke onderzoeken nodig? Zo ja, welke type staalnames zijn hiervoor noodzakelijk en in welke hoeveelheid?

4 Fysische geografie

Tijdens het onderzoek zijn alle profielwanden beschreven op lithologie, sedimentologie en bodemvorming. De bodemtextuur en archeologische indicatoren zijn beschreven volgens Standaard Boor Beschrijvingsmethode (SBB) 5.1 van de Geologische Dienst Nederland waarin onder meer de standaard classificatie van bodemonsters volgens de norm NEN5104 wordt gehanteerd.⁷ De bodems zijn beschreven per onderscheiden hoofd- en subhorizont.

Afb. 36. Links de bodemopbouw aan de zuidwestelijke zijde (put 4), rechts de situatie verder naar het oosten (put 6).

Geologische en bodemkundige achtergrondinformatie

In de diepere ondergrond zijn formaties uit het Tertiair aanwezig. Tijdens de laatste ijstijd werd op dit tertiair erosieoppervlak niveo-eolisch zandleem ofwel loess afgezet. Het leem werd ter plaatse weinig of niet door de erosie aangetast. Bodemkundig behoort de streek tot de Zandleemstreek. **Zandlemig Vlaanderen**, ook **Zuid-Vlaanderen** of **Vlaamse Zandleemstreek**, is de geografische streeknaam in België voor het zuidelijke deel van de provincies Oost- en West-Vlaanderen en het meest westelijke deel van de provincie Brabant, in het noorden begrensd door de Zeepolders en Zandig Vlaanderen, in het westen door de Frans-Belgische grens, in het zuiden door de lijn Moeskroen–Ronse–Edingen–Halle en in het oosten door de westelijkste randgemeenten van de Brusselse agglomeratie.

Het onderzoeksgebied is op de bodemkaart niet gekarteerd omdat het gelegen is in bebouwd gebied. In de directe omgeving echter worden de gebieden aangeduid met bodemseries Aba: droge leembodem met een textuur B-horizont. Deze bodems hebben zich ontwikkeld in de leemgrond. De bodems vertonen onder de A-horizont een aan klei en sesquioxiden aangerijkte textuur B-horizont.⁸

De basis van elk gedocumenteerd profiel wordt gevormd door deze leembodem, hier hebben alle menselijke activiteiten uit het verleden op plaats gevonden. Hierboven is een grijze laag aangetroffen. Deze laag is te interpreteren als het oudste verschijnsel van landbewerking en betreft mogelijk een oud akkerdek. Vrijwel het gehele plangebied is daarna opgehoogd met een laag verbrande leem, houtskool en as (hierna: brandlaag). Alleen in de zuidwestelijke put (put 4) zijn geen resten van deze brandlaag aangetroffen. Vervolgens ligt hierop een donkergrijs ophogingspakket, met relatief veel baksteenpuin en mortelresten. In proefput 7 is deze puinlaag op zijn vroegst in de (late) 19^e eeuw te dateren, maar deze conclusie geldt niet zondermeer voor de andere proefputten. Het geheel wordt afgedekt door een 20^e-eeuwse zand- en betonlaag, waarop de kasseien zijn gelegd.

⁷ Bosch 2000; Normalisatie-Instituut 1989.

⁸ Overgenomen uit Van der Veken 2014. Onderzoek aan de Tuchthuisstraat.

5 Sporen en structuren

Tijdens de opgraving is met de aanleg van 7 proefputten in totaal 133 m² opgegraven en onderzocht. De afmetingen van alle proefputten bedroegen circa 4x4m, behalve proefput 7, deze was circa 4x7,5m. Het vlak is aangelegd in de natuurlijke bodem (C-horizont). In proefput 1 lag deze op circa 1,4m-Mv (maaiveld), in proefputten 2 en 3 circa 2m-Mv, proefput 4 slechts circa 1m-Mv, proefput 5 circa 1,5m, proefput 6 circa 1,1m-Mv en proefput 7 ten slotte circa 2m-Mv. Er zijn restanten terug gevonden uit de Late Middeleeuwen en Nieuwe tijd (zie Bijlage 1 – AlleSporenKaart).

De vroegste sporen van bewoning betreft een antropogene laag, mogelijk een oud akkerdek (spoor 2400-2450). Deze laag is het resultaat van het bewerken (en wellicht bemesten/ploegen) van het land. Er is geen aardewerk in deze laag aangetroffen. In put 4 is wel een greppel aangetroffen die in het profiel niet van deze laag te onderscheiden was (afb. 39, spoor 4). De greppel was circa 0,9m breed en had een noordwestelijke-zuidoostelijke oriëntatie. In het profiel is niet te zien of de greppel onder het akkerdek hangt of er doorheen is gegraven. Waarschijnlijk is de greppel gelijktijdig met, of voorafgaand aan het ontstaan van het akkerdek gegraven en is de bovenzijde ervan met het akkerdek mee vermengd geraakt (door bijvoorbeeld het ploegen van het land). Het aardewerk dat in de greppel is aangetroffen dateert uit de periode 1000-1200 (Vnr 13).

Deze laag wordt afgedekt en soms ook doorsneden door een onregelmatig afgezette brandlaag. Het lijkt erop dat men grote kuilen, greppels en onregelmatig gevormde dieptes heeft uitgegraven of aangevuld met de restanten van een grote brand (zie afbeeldingen 37-42). Afgaande op de resultaten uit de verspreid aangelegde proefputten is vrijwel het gehele plangebied opgehoogd met deze laag, bestaande uit verbrande leem, houtskool en as. In putten 2 en 3 zijn het duidelijk scherp afgetekende kuilen, maar in putten 1, 5 en 7 lijken het langer gerekte depressies te zijn geweest. In put 6 leek het om een greppel te gaan (afb. 41, spoor 6). Het is echter niet geheel duidelijk of dit daadwerkelijk een greppel betrof, of een depressie. Hoe dan ook was deze uitsluitend gevuld met hetzelfde materiaal als de brandlagen en dateert dus uit deze periode. Gezien de verspreiding van deze laag gaat het in ieder geval om een grote brand. Vondstmateriaal dat is aangetroffen in deze lagen, dateert in de periode 1300-1450 (Vnr 4 & 7). Een C14 datering op verkoolde graanresten geeft een gekalibreerde ouderdom van 1215-1282 jr. na Chr. (zie Bijlage 2 – C14 rapport). Met deze datering kan met enige zekerheid worden gesteld dat het niet de grote brand van 1489 betrof, maar één die ruim 100 jaar eerder heeft plaats gevonden.

In put 5 is direct onder de betonnen plaat een grotere hoeveelheid puinresten aangetroffen, bestaande uit baksteen en mortel. Het puin kon niet nader worden gedetermineerd en bevond zich duidelijk *ex-situ*. Gezien de losse vulling en stratigrafische locatie waren de restanten waarschijnlijk van slechts beperkte ouderdom. Op afbeelding 40 is deze puinkuil goed te zien.

Afb. 37. Zuidelijke profiel proefput 1. Hierin is onderaan de onregelmatige akkerlaag zichtbaar, met erboven de brandlaag.

Afb. 38. Oostelijke profiel proefput 2, met brandkuil. Westelijke profiel proefput 3, met brandkuil.

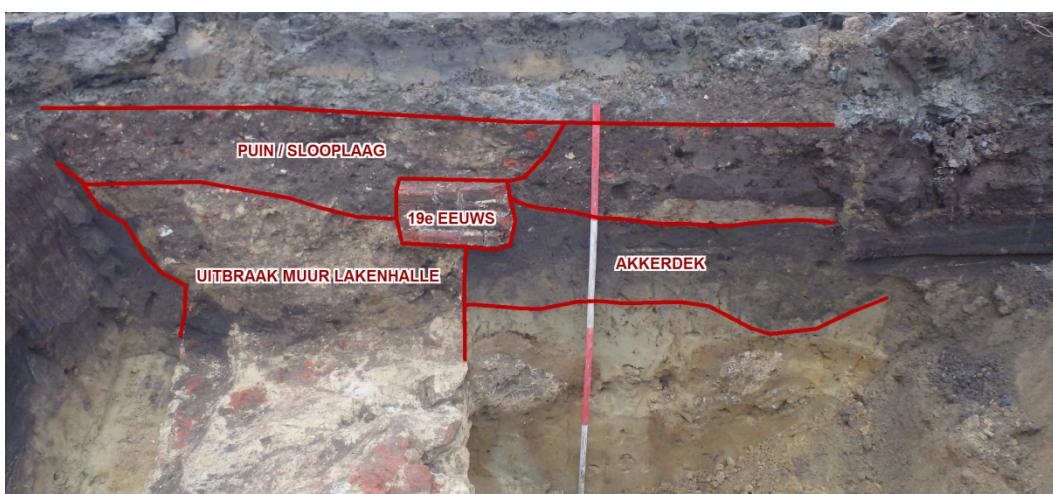

Afb. 39. Oostelijke profiel proefput 4. Rechts de greppel (spoor 4).

Afb. 40. Oostelijke profiel proefput 5, met links de puinkuil.

Afb. 41. Oostelijke profiel proefput 6, met brandgreppel (spoor 6).

Afb. 42. Zuidelijke profiel proefput 7, met fundering van de lakenhalle, uitbraaksleuf en latere verstoringen.

Afb. 43. De restanten van de fundering van de Lakenhalle in werkput 7.

In put 7 zijn de restanten aangetroffen van een circa 1 m brede brede fundering (afb. 43). Deze was opgebouwd uit brokken rode baksteen, vermengd met grote hoeveelheden witgele kalkmortel.⁹ Men heeft waarschijnlijk een funderingssleuf gegraven en hier het baksteen-mortelmengsel in gestort. Vermoedelijk is men pas vanaf (circa) het straatniveau netjes in verband gaan metselen. Er kon één baksteen gerecoupeerd worden die volledig leek te zijn (niet geheel duidelijk), met een formaat van 25x12x7.

Deze fundering ligt op de locatie van de (te verwachten) Lakenhalle en kan beschouwd worden als een restant van dit historische gebouw. Het forse formaat van de muur komt overeen met een gebouw van het formaat dat de Lakenhalle is geweest en het formaat van de baksteen en het gebruik van kalkmortel wijzen tevens op historisch muurwerk. De stichtingsdatum van de Lakenhalle is onbekend. In 1489 brandde de Lakenhalle samen met tientallen andere gebouwen af, maar werd heropgebouwd. Mogelijk werd deze herbouw op de oude funderingen geplaatst. De C14 datering van materiaal uit de brandlaag toont aan dat deze ouder is dan 1489. In het profiel is helaas de relatie tussen de muur en de brandlaag niet meer te zien. Een uit machinale baksteen bestaande muur en bijbehorende insteek/uitbraak verdoezelen de relatie van de insteek van de fundering van de Lakenhalle en de brandlaag (afb. 42). Zo kan helaas niet worden vastgesteld of de muur door de brandlagen is gegraven, of juist ouder is.

De brandlaag wordt vervolgens afgedekt door een puinige laag. Er is geen vondstmateriaal in aangetroffen om deze laag te dateren. Dit is de jongste archeologische laag, hierboven ligt een zandpakket en een betonnen plaat. Gezien de ligging van dit pakket in put 7, over het uitbraakspoor van de muur van de Lakenhalle en over een uit machinale baksteen bestaand muurtje (machinale baksteen komt pas vanaf de loop van de 19^e eeuw voor), dateert het pakket in put 7 hooguit uit de 19^e eeuw. De relatie van het puinige pakket in put 7 is echter niet zondermeer te koppelen aan het puinige pakket in de andere putten.

⁹ Bovenzijde 15,36m+TAW. Onderzijde 14,85m+TAW.

6 Vondstmateriaal

Tijdens het onderzoek zijn een klein aantal vondsten verzameld en vervolgens bestudeerd, bestaand uit aardewerk, metaal, keramisch bouw materiaal en natuursteen. De vondsten werden voornamelijk aangetroffen in de verschillende ophogingspakketten.

6.1 Aardewerk

Het aardewerk is gescand door dhr. A. Griffioen van Archeologisch Bureau Griffioen. De resultaten staan in onderstaande tabel weergegeven.

Tabel 2. *Determinatiegegevens aardewerk*

Vondstnr	Put	Vlak	Spoor	Aard spoor	Baksel	Datering	Aantal	Gewicht (gram)
2	2	1	2000	Ophoging	Elmpt vroeg grijsbakkend	1150-1350 1000-1200	3	40,00
3	2	1	2000	Ophoging	Indetermineerbaar	-	2	33,00
4	1	1	2000	Brandlaag		1300-1500	7	141,00
7	3	1	2000	Brandlaag	Roodbakkend Steengoed Langewehe	1200-1400 1300-1450	5	81,00
13	4	1	4	Greppel	Vroeg grijsbakkend	1000-1200	1	20,00

Spoor 2000 betreft de brandlaag die in de verschillende putten is aangetroffen. Het aardewerk dat hierin is aangetroffen dateert in de periode 1300-1450 (Vnr 4&7). Op voorhand was het vermoeden dat de brandlaag het restant was van een grote stadsbrand uit 1489. Hoewel het materiaal ouder is, kan dit vanuit een oudere laag vermengd zijn geraakt, toen de brandresten op het plein zijn gedeponeerd. De C14 datering toont echter aan dat er sprake moet zijn geweest van een eerdere (grote) brand. Deze geeft een gekalibreerde ouderdom van 1215-1282 jr. na Chr.

In een enkel geval was het bij het verdiepen van het vlak niet direct duidelijk welke laag het betrof. Het gaat om put 2, waar het aardewerk uit een niet nader aangeduide ophogingslaag is verzameld (Vnr 2). Stratigrafisch gezien bevond deze laag zich op het niveau van de brandlaag, maar bevatte niet de kenmerken ervan (as, verbrande leem, houtskool).

Spoor 4 betreft de greppel die in of onder dit vroegste antropogene pakket is aangetroffen. Het aardewerk dat uit de greppel is verzameld dateert in de periode 1000-1200 (Vnr 13). Hiermee kan deze greppel zowel op vondstmateriaal als op stratigrafie aangewezen worden als oudste spoor van bewoning binnen het plangebied. Gezien de datering betreft het de periode die direct vooraf is gegaan aan de ontwikkeling van Vilvoorde als stad (vanaf het eind van de 12^e eeuw).

6.2 Natuursteen en keramisch bouw materiaal

De scan is uitgevoerd door mevr. M.J.A. Melkert. De resultaten staan in onderstaande tabel weergegeven. Het fragment baksteen is genomen uit de fundering van de Lakenhalle. De overige vondsten komen uit de brandlaag. De zanderige kalksteen betreft vermoedelijk bouwfragmenten.

Tabel 3. *Determinatiegegevens natuursteen & keramisch bouw materiaal*

Vondstnr	Inhoud	Put	Vlak	Spoor	Aard spoor	Opmerking	Aantal	Gewicht (gr)
3	SXX	2	1	2000	Ophoging	Zandige kalksteen, gelaagde opbouw. 24cmx23xmx5cm.	1	3800,00
4	SXX	1	1	2000	Brandlaag	Dakle uit de regio Fumay, 6mm dikte.	3	70,00
7	Bouwmat	3	1	2000	Brandlaag	Rode, geglazuurde plavuizen. Twee fragmenten zijn sterk gesinterd (t.g.v. brand?). Late Middeleeuwen.	8	870,00
12	SXX	6	1	1100	Puinige laag	Zandige kalksteen, sterk verweerd. Geen sporen van bekapping. Driehoekige vorm 18cmx14cmx12cm.	1	3700,00
14	Bakstn	7	2	9	Fundering Lakenhalle	2 fragmenten rode baksteen. ?x12,5x5,5. ?x13x5,5.	2	2258,00

6.3 Metaal

Het metaal is door dhr. J. Langelaar gescand. In een ophogingspakket is een ijzeren gesp aangetroffen. Dit soort grote gespen, die veelal voor paardentuig werden gebruikt, komen lange tijd voor. Een ruime datering zou zijn vanaf de 13^e eeuw t/m de 16^e eeuw.

(Vnr 1).

Afb. 44. Metalen gesp.

7 Waardering en selectieadvies

7.1 Algemeen

Tijdens het onderzoek zijn een bakstenen fundering, twee brandkuilen, een brandgreppel en een percelerings-/ontwateringsgreppel aangetroffen. Deze laatste greppel is het vroegst gedateerde spoor en vertegenwoordigt een vorm van landinrichting, direct voorafgaand aan het stadsvormingsproces van Vilvoorde in de 10^e-11^e eeuw. De twee brandkuilen en de brandgreppel zijn gevuld met materiaal dat afkomstig is van een (grote) brand. Dit materiaal is tevens over vrijwel het gehele plangebied verspreid. Hiermee ontstaat een beeld van gegraven kuilen en onregelmatig gevormde depressies, die zijn gevuld en afgedekt met deze brandresten.

De bakstenen fundering behoort tot de voormalige, laatmiddeleeuwse Lakenhalle, die in de 19^e eeuw is gesloopt. Historische bronnen spreken over een grote stadsbrand in 1489, waarin de Lakenhalle ten onder gaat. Hierop volgt een wederopbouw van het gebouw. Een C14 datering van de aangetroffen brandresten toont echter aan dat deze ruim 100 jaar eerder zijn ontstaan en dus niet te relateren zijn aan deze herbouw. Helaas kon de verhouding tussen fundering en brandlagen niet worden vastgesteld.

Hiermee kunnen twee vindplaatsen worden gedefinieerd. Ten eerste de prestedelijke fase, vertegenwoordigd door de percelerings-/ontwateringsgreppel in het zuidwestelijke deel van het plangebied. Ten tweede de stedelijke fase, vertegenwoordigd door de brandresten die over vrijwel het geheel plangebied zijn aangetroffen en natuurlijk de restanten van de Lakenhalle, in het uiterste oosten van het plangebied.

7.2 Waardestelling

De fysieke kwaliteit van de vindplaats, uitgedrukt in conserveringstoestand en volledigheid, is ruim voldoende. De aangetroffen sporen en vondsten waren goed geconserveerd in de bodem, echter zijn er (slechts delen van) weinig sporen aangetroffen, waardoor beide vindplaatsen niet kunnen worden begrensd.

De vindplaatsen zijn te typeren als zeldzaam. Van de prestedelijke fase van Vilvoorde is slechts weinig bekend en de aanleg van een parkeergarage biedt een uitstekende kans om deze periode op een groot oppervlak nader te onderzoeken. Ook de locatie zelf speelt hierin een belangrijke factor. De Markt ligt in het hart van het oude centrum en dichtbij de Zenne, waarmee de archeologische verwachting hoog ligt. Tot slot is van de locatie van de Lakenhalle alleen een grove indicatie bekend. Tot op heden zijn de restanten alleen bij onderhavig onderzoek inzichtelijk geweest.

7.3 Beantwoording onderzoeksvragen

Naar verwachting kunnen alle onderzoeksvragen (ten dele) worden beantwoord.

- *Welke zijn de waargenomen horizonten, beschrijving + duiding?*

De basis wordt gevormd door leemgrond, waar alle antropogene activiteiten op hebben plaats gevonden. Hierboven ligt de oudste bewerkte, grijze cultuurlaag, mogelijk een oud akkerdek. Op en in deze laag zijn vervolgens diverse brandpakketten afgezet, middels het graven van kuilen, greppels en (al bestaande) depressies. Op de brandlagen ligt een puinig, donkergrijs pakket. Het geheel wordt afgesloten met een zandlaag en een betonnen plaat.

- *Waarom kan het ontbreken van een horizont verklaard worden?*

Bij het deponeren van de brandlagen is een groot deel van de bodem vergraven geraakt.

- *Zijn er sporen aanwezig? Zo ja, geef een beknopte omschrijving.*

Er zijn een zestal sporen aanwezig. Ten eerste een greppel in de zuidwestelijke hoek van het plangebied. Deze greppel representeert een prestedelijke bewoningsfase, gedateerd in de periode 1000-1200. Vervolgens is de fundering van de Lakenhalle aangetroffen in het zuidoostelijke deel van het plangebied. Een groot deel ervan was al verwijderd, alleen het onderste deel was nog aanwezig. Tot slot kunnen de diverse brandlagen ook als spoor worden aangeduid, aangezien dit een zeer doelbewuste (en waarschijnlijk kortstondige) ingreep in de bodem betrof. Van een greppelachtige depressie is het onduidelijk of dit daadwerkelijk een greppel betrof, of een depressie. Hoe dan ook was deze uitsluitend gevuld met hetzelfde

materiaal als de brandlagen en dateert dus uit deze periode. Tot slot zijn in het profiel van proefputten 2 en 3 een kuil gedocumenteerd, die gevuld was met brandresten.

- *Zijn de sporen natuurlijk of antropogeen?*

De aangetroffen sporen zijn allemaal antropogeen van aard.

- *Hoe is de bewaringstoestand van de sporen?*

De sporen zijn relatief goed bewaard gebleven. De natuurlijke bodem wordt echter met regelmaat doorgraven door kuilen en greppels, waarin de brandlagen zijn gedeponneerd. Mogelijk hebben deze sporen eventuele oudere sporen vergraven. Ter hoogte van de brandlagen zijn echter geen aanwijzingen aangetroffen die wijzen op de aanwezigheid van oudere sporen.

- *Maken de sporen deel uit van één of meerdere structuren?*

Op basis van de geringe omvang van de putten kan hier wat betreft de greppel geen antwoord op gegeven worden. Van de fundering is bekend dat deze tot de voormalige Lakenhalle behoorde.

- *Behoren de sporen tot één of meerdere periodes?*

De greppel behoorde vermoedelijk tot een prestedelijke bewoningsfase, te dateren in de Volle Middeleeuwen. Zowel de muur van de Lakenhalle als de brandlagen kunnen tot eenzelfde periode worden gerekend, namelijk de Late Middeleeuwen.

- *Kan op basis van het sporenbestand in de proefputten een uitspraak worden gedaan over de aard en omvang van occupatie?*

Hierover kan slechts een beperkte uitspraak worden gedaan, aangezien de proefputten zeer beperkt van omvang waren. Voor de greppel kan hierover weinig duidelijkheid worden geschept. Het betreft naar alle waarschijnlijkheid een landinrichtingselement, voor een erfscheiding of ontwatering. Aangezien deze van aanzienlijke lengte kunnen zijn, is niet te voorspellen of dit de periferie van de bewoning betreft of dat de kern nabij gelegen is. Gezien de locatie lijkt het laatste waarschijnlijker.

De brandlagen zijn in vrijwel alle putten aangetroffen en zijn waarschijnlijk over een groot deel van de Markt aanwezig. Een C14 datering op verkoolde graanresten geeft een gekalibreerde ouderdom van 1215-1282 jr. na Chr. (zie Bijlage 2 – C14 rapport). Met deze datering kan met enige zekerheid worden gesteld dat het niet de grote brand van 1489 betrof, maar één die ruim 100 jaar eerder heeft plaats gevonden.

De fundering is slechts een klein fragment van een groter geheel. De Lakenhalle stond al in 1489 (stichtingsdatum onbekend) en is uiteindelijk in de vroege 19e eeuw afgebroken.

- *Zijn er indicaties (greppels, grachten, lineaire paalzettings, ...) die kunnen wijzen op een inrichting van een erf/nederzetting?*

Er is één greppel aangetroffen die hierop wijst. Het betreft een prestedelijk spoor uit de periode 1000-1200. Gezien de ligging aan de Markt (in alle historische periodes een centrale plaats) is het waarschijnlijk dat de bijbehorende nederzetting nabij gelegen is.

- *Wat is de relatie tussen de bodem en de archeologische sporen?*

Het oudst bewerkte niveau is wellicht een oud akkerdek, dat de ter plaatse zijnde bewoning representeert. De reeds beschreven greppel hangt waarschijnlijk in deze laag. Dit betekent dat ze van vrijwel dezelfde ouderdom kunnen zijn. De greppel is tijdens of vooraf gaand aan het oude akkerdek gegraven en naderhand mee verploegd geraakt.

Zowel de brandlagen als de fundering zijn in het aanwezige bodemprofiel gegraven. Het lijkt erop dat er na de deponering van de brandlagen nauwelijks tot weinig opgehoogd is. In put 5 is wel een grotere hoeveelheid puin aangetroffen dat vanaf direct onder de betonnen plaat werd waargenomen. Het puin kon niet nader worden gedetermineerd, maar gezien de losse vulling was dit waarschijnlijk van slechts beperkte ouderdom.

- *Wat is de relatie tussen de bodem en de landschappelijke context (landschap algemeen, geomorfologie, ...)?*

De basis van de onderzochte profielen werd gevormd door tertiaire leemgrond. De rest van de pakketten is van antropogene oorsprong.

- *Kunnen archeologische vindplaatsen in tijd, ruimte en functie afgebakend worden (incl. de argumentatie)?*

De proefputten waren van te beperkte omvang om de sporen in ruimte af te bakenen. De oudste greppel dateert op basis van een enkele scherf in de periode 1000-1200 en heeft waarschijnlijk gefunctioneerd als erfafscheiding en/of ontwateringsgreppel. De fundering behoorde tot de Lakenhalle, dat als handels- en stapelplaats functioneerde voor de lakennijverheid. De brandlagen zijn vermoedelijk afkomstig van een enkele grote brand, uit de 13^e eeuw. Op basis van de C14 resultaten kan de stadsbrand uit 1489 worden uitgesloten.

- *Wat is de vastgestelde en verwachte bewaringstoestand van elke archeologische vindplaats?*

De vastgestelde bewaringstoestand voor de vindplaatsen is redelijk goed. Mocht de prestedelijke nederzetting zich echter verder richting het noorden en oosten bevinden, dan kunnen de vergravingen als gevolg van de deponering van de brandlagen deze vindplaats (gedeeltelijk) hebben verstoord. Wat betreft de fundering van de Lakenhalle, deze kan richting het noorden zijn verstoord door de aanleg van het ondergrondse toilet, in de 1^e helft van de 20^e eeuw.

- *Wat is de potentiële impact van de geplande ruimtelijke ontwikkeling op de waardevolle archeologische vindplaatsen?*

Het aanleggen van een ondergrondse parkeerplaats zal de aanwezige archeologische waarden volledig vernietigen.

- *Voor waardevolle archeologische vindplaatsen die bedreigd worden door de geplande ruimtelijke ontwikkeling: hoe kan deze bedreiging weggenomen of verminderd worden (maatregelen behoud in situ)?*

Gezien de aard van de verstoring, de aanleg van een ondergrondse parkeerplaats, is behoud *in situ* geen optie. De bedreiging kan slechts verminderd of weggenomen worden door de voorgenomen bouw niet uit te voeren. Gezien de geringe diepteligging zal alleen een bovengrondse parkeerplaats de archeologie veilig stellen.

- *Voor waardevolle archeologische vindplaatsen die bedreigd worden door de geplande ruimtelijke ontwikkeling en die niet in situ bewaard kunnen blijven:*

1. *Wat is de ruimtelijke afbakening (in drie dimensies) van de zones voor vervolgonderzoek?*
2. *Welke aspecten verdienen bijzondere aandacht, zowel vanuit methodologie als aanpak voor het vervolgonderzoek?*

De vindplaatsen zijn nog niet geheel afgebakend. Het is niet bekend hoe lang de greppel precies is en waar deze heen loopt en of er meer bewoningssporen aanwezig zijn. De loop van de fundering is te extrapoleren, maar de precieze afmetingen van de Lakenhalle zijn niet bekend.

Bijzondere aandacht dient uit te gaan naar de greppel en eventuele bijbehorende bewoning, de fundering van de Lakenhalle en de wijze van deponering van de brandlagen.

- *Welke vraagstellingen zijn voor vervolgonderzoek relevant?*

Er dient te worden gekeken naar de aangetroffen greppel en of in de onmiddellijke nabijheid meer bewoningssporen zijn te vinden.

Tevens dient de gehele fundering van de Lakenhalle bloot te worden gelegd, als ook gekeken naar de relatie tussen de fundering en de bodemopbouw (met name de brandlagen).

Tot slot moet worden gekeken op welke wijze de brandlagen zijn aangebracht. Nu lijkt het erop dat er zowel kuilen zijn gegraven als bestaande depressies gevuld.

- Zijn er voor de beantwoording van deze vraagstellingen natuurwetenschappelijke onderzoeken nodig? Zo ja, welke type staalnames zijn hiervoor noodzakelijk en in welke hoeveelheid?

Om te bepalen of er sprake is van een akkerlaag, is bodemmicromorfologisch onderzoek, ofwel slijplaten, de beste methode. Dit onderzoek kan aantonen of er ploegsporen aanwezig zijn. Pollenonderzoek kan antwoord geven op de vraag welke gewassen er in de omgeving hebben gegroeid/gekweekt, maar dit beeld kan makkelijk vertekend zijn als er bijvoorbeeld juist op de plaats van de monstername is gedorst. Bovendien is het niet geheel duidelijk waar de pollen precies vandaan zijn gekomen. Macrobotanisch onderzoek richt zich op de restanten die plaatselijk zijn gedeponeerd, echter is de kans dat deze aanwezig zijn erg klein.

7.4 Selectieadvies

Op basis van de resultaten van het archeologisch onderzoek adviseert het VEC de bevoegde overheid het gebied verder te onderzoeken.

De restanten van de Lakenhalle verdienen nadere aandacht. Het VEC adviseert om te proberen de aangetroffen fundering in zijn geheel bloot te leggen. Hierbij dient rekening te worden gehouden met de relatie ervan tot de verschillende ophogingspakketten, met name de brandlagen (afbeelding 45, dwarsprofiel). Tijdens onderhavig onderzoek zijn geen sporen van brand aangetroffen in de fundering en kon ook de relatie ervan tot de brandlagen niet worden bepaald.

Afb. 45. Voorstel opgraving Markt.

Verder dient een dwarsdoorsnede te worden gemaakt van de Markt, om zo een beter beeld te verkrijgen van de bodemopbouw (afbeelding 45, lengteprofiel). Hierbij dient vooral aandacht te worden besteed aan de brandlagen. Betreft het inderdaad een diversiteit aan manieren van deponeren (gegraven kuilen, depressies, greppels)?

Deze dwarsdoorsnede kan gecombineerd worden met het onderzoek naar de restanten van de Lakenhalle. Hierbij kan worden gedacht aan een lange put, dwars op de Markt en met inbegrip van de fundering, waarbij het lengteprofiel wordt onderzocht.

De aanwezigheid van een greppel in de zuidwestelijke hoek van het plangebied is tevens van belang. Het is zeer wel mogelijk dat zich hier meer sporen van prestedelijke bewoning bevinden. Mocht blijken dat deze resten zich verder uitstrekken, dan dient het in het groen aangegeven areaal te worden vergroot. Aangezien alleen op deze locatie de brandlagen niet zijn aangetroffen, is het interessant om tijdens de aanleg van het vlak te bekijken of deze grens kan worden bepaald.

In verband met onderzoek naar de vroegste ontwikkeling van het plangebied is aandacht aan het mogelijke akkerdek wenselijk. Is hier daadwerkelijk sprake van een (beploegde) akker, of betreft het een (algemenere) cultuurlaag?

Om te bepalen of er sprake is van een akkerlaag, is bodemmicromorfologisch onderzoek, ofwel slijplaten, de beste methode. Dit onderzoek kan aantonen of er ploegsporen aanwezig zijn.

Pollenonderzoek kan antwoord geven op de vraag welke gewassen er in de omgeving hebben gegroeid/gekweekt, maar dit beeld kan makkelijk vertekend zijn als er bijvoorbeeld juist op de plaats van de monsternamen is gedorst. Bovendien is het niet geheel duidelijk waar de pollen precies vandaan zijn gekomen.

Macrobotanisch onderzoek richt zich op de restanten die plaatselijk zijn gedeponeerd, echter is de kans dat deze aanwezig zijn erg klein.

Op basis van het conceptrapport heeft Agentschap Onroerend Erfgoed Vlaams-Brabant besloten dat verder archeologisch onderzoek nodig is. Tijdens het in druk gaan van onderhavig rapport is de opgraving uitgevoerd. Hierbij heeft Agentschap Onroerend Erfgoed Vlaams-Brabant het op te graven areaal anders afgebakend dan in het bovenstaande voorstel is aangegeven.

Literatuur

- Calderon, A. 1993. *Historiek der straten van Vilvoorde*. Vilvoorde.
- Kennis, H. e.a., 2005. *Bouwen door de eeuwen heen, Inventaris van het bouwkundig erfgoed. Provincie Vlaams-Brabant gemeente Vilvoorde, deelgemeente Peutie*. Brussel.
- Nauwelaers, J., 1941-1950. *Histoire de la ville de Vilvorde* (2 dln.). Kortrijk.
- Onroerend Erfgoed Vlaams-Brabant, 2015: *Bijzondere Voorwaarden bij de vergunning voor een archeologische prospectie met ingreep in de bodem: Vilvoorde, grote Markt / Marktstraat, ondergrondse parkeergarage*.
- Peetermans, H. en Van Grundtbeeck, W. 1976. *Geschiedenis van Vilvoorde tot begin 20e eeuw. Het onuitgegeven handschrift "Geschiedenis van Vilvoorde" door E. Verschueren*. Vilvoorde.
- Peeters, J.P., 1975: *Bloei en verval van de middeleeuwse stadsvrijheid Vilvoorde*, Tielt.
- Van der Veken, B., 2014: *Vilvoorde, Tuchthuisstraat (Sibelgassite)*, VEC rapport 14.
- Verheyden, A.L.E., 1977: *Onze stad Vilvoorde*, Vilvoorde.
- Wauters, A., 1855. *Histoire des environs de Bruxelles ou description historique des localités qui formaient autrefois l'agglomération de cette ville*. Deel II. Brussel.
- Verbesselt, parochiewezen van Brabant.
- Verheyden, A.L.E. 1977. *Onze "stad" Vilvoorde*. Vilvoorde.

Internetbronnen

- <http://www.geopunt.be>
- <http://nl.geneanet.org/>
- <http://www.delcampe.be>
- <https://cai.onroerenderfgoed.be/>

Lijst van afbeeldingen en tabellen

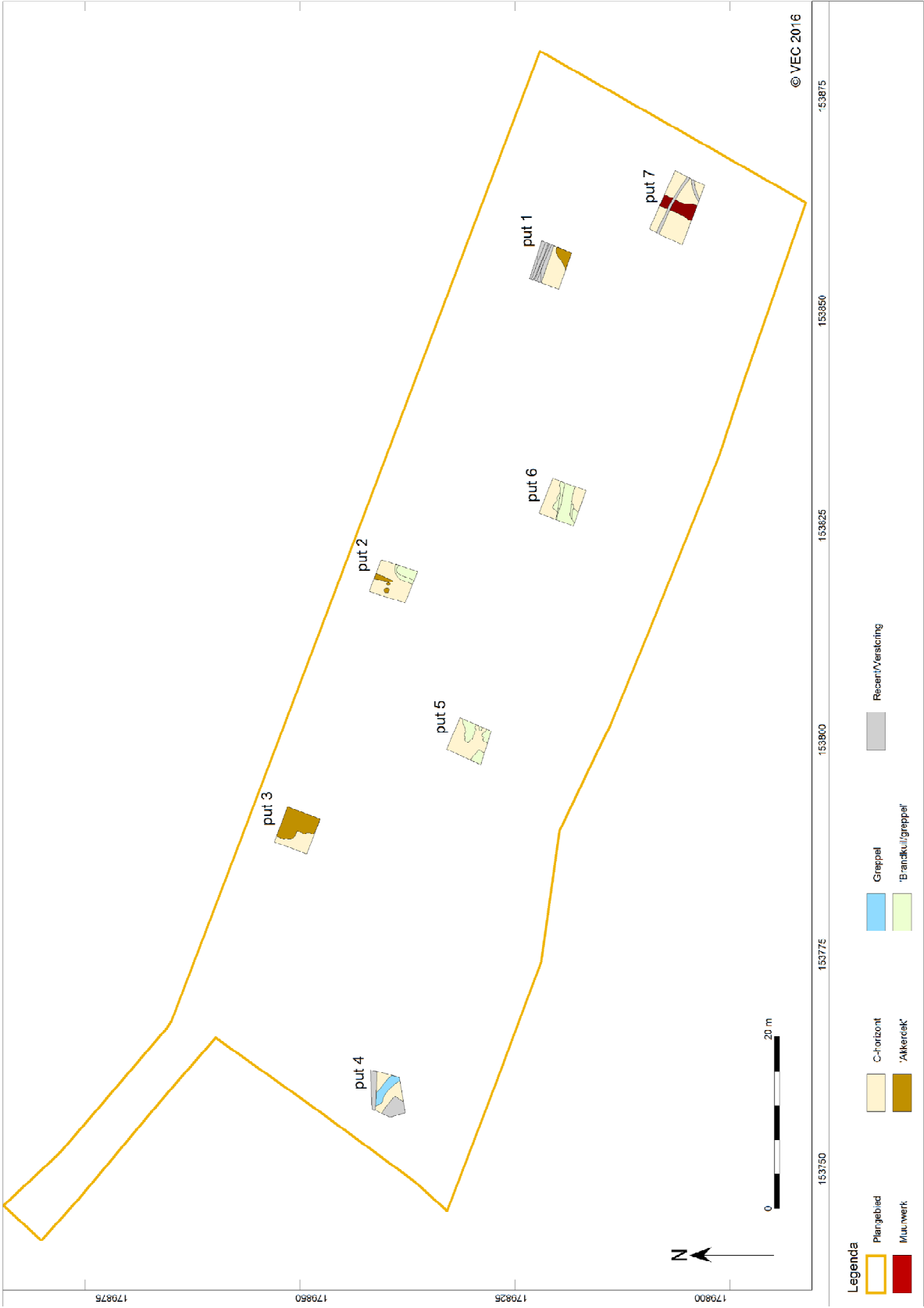
- Afb. 1. Projectlocatie (groen) aangeduid op de topografische kaart (©AGIV).
- Afb. 2. Plangebied en uitgevoerde puttenplan.
- Afb. 3. Links het optekenen van een ingekrast profiel. Rechts onderzoek met de detector.
- Afb. 4. Onderzoeksgebied op huidige kadaster (GRB ©AGIV).
- Afb. 5. Uitsnede van de kaart van Deventer (©AGIV-KBR).
- Afb. 6. Detail van de marktomgeving op de kaart van Deventer (©AGIV-KBR).
- Afb. 7. Detail van de markt en de lakenhalle op de kaart van Deventer (©AGIV-KBR).
- Afb. 8. Uitsnede van de Kabinetskaart van Ferraris (©AGIV-KBR).
- Afb. 9. Detail van de marktomgeving op de Ferrariskaart (©AGIV-KBR).
- Afb. 10. Detail van de marktomgeving op de Atlas der Buurtwegen (©AGIV-KBR).
- Afb. 11. Detail van de markt op de kaart van Vandermaelen (©AGIV-KBR).
- Afb. 12. Detail van de markt op de Popp-kaart (©AGIV-KBR).
- Afb. 13. Grote Markt in het midden van de 19de eeuw gezien vanuit de noordwestelijke hoek (© Stad Vilvoorde).
- Afb. 14. Het oude stadhuis van Vilvoorde rond 1850. (©Universiteit Gent).
- Afb. 15. De kiosk rond 1900 (© Delcampe.net)
- Afb. 16. De Grote Markt vanuit de westelijke zijde met zicht op de kiosk en het stadhuis. (© Delcampe.net)
- Afb. 17. Parade voor de koning van Beieren. (© stadsarchief Vilvoorde)
- Afb. 18. Parade voor de koning van Beieren. (© stadsarchief Vilvoorde)
- Afb. 19. De kiosk tijdens het interbellum (© Delcampe.net)
- Afb. 20. De Grote Markt vanuit de Bergstraat net voor de grote veranderingen. Op de voorgrond rechts is de toegang tot het ondergrondse toilet zichtbaar (© Delcampe.net).
- Afb. 21. Nog enkele jaren later zijn de bomen verdwenen en vervangen door jonge exemplaren. (© Delcampe.net)
- Afb. 22. Topokaart (© AGIV) met aanduiding van de CAI vindplaatsen.
- Afb. 23. Huidige kadasterkaart met onderzoeksgebied (rood), het tracé van de Romeinse weg (bruin) en het tracé van de Zenne (blauw) en de Woluwebeek (lichtblauw).
- Afb. 24. Het onderzoeksgebied geprojecteerd op de kaart van Deventer.
- Afb. 25. Het onderzoeksgebied geprojecteerd op de kaart van Ferraris.
- Afb. 26. Eandis_Laagspanning.
- Afb. 27. Eandis_wachtbuizen.
- Afb. 28. Eandis_OV.
- Afb. 29. Eandis_Middenspanning.
- Afb. 30. Infrax_telekabel.
- Afb. 31. Verwachtingskaart oudere sporen (rood: hoge verwachting; groen: lagere verwachting).
- Afb. 32. Verwachtingskaart restanten oudste fases huidige markt (blauw).
- Afb. 33. Verwachtingskaart lakenhal (blauw).
- Afb. 34. Locatie schuilkelder (blauw).
- Afb. 35. Voorstel inplanting sleuven
- Afb. 36. Links de bodemopbouw aan de zuidwestelijke zijde (put 4), rechts de situatie verder naar het oosten (put 6).
- Afb. 37. Zuidelijke profiel proefput 1. Hierin is onderaan de onregelmatige akkerlaag zichtbaar, met erboven de brandlaag.
- Afb. 38. Oostelijke profiel proefput 2, met brandkuil. Westelijke profiel proefput 3, met brandkuil.
- Afb. 39. Oostelijke profiel proefput 4. Rechts de greppel (spoor 4).
- Afb. 40. Oostelijke profiel proefput 5, met links de puinkuil.
- Afb. 41. Oostelijke profiel proefput 6, met brandgreppel (spoor 6).
- Afb. 42. Zuidelijke profiel proefput 7, met fundering van de lakenhalle, uitbraaksleuf en latere verstoringen.
- Afb. 43. De restanten van de fundering van de Lakenhalle in werkput 7.
- Afb. 44. Metalen gesp.
- Afb. 45. Voorstel opgraving Markt.

Tabel 1. Overzicht van de verschillende (pre)historische perioden.

Tabel 2. Determinatiegegevens aardewerk

Tabel 3. Determinatiegegevens natuursteen & keramisch bouw materiaal

Bijlage 1 – Allesporenkaart

Bijlage 2 – C14 rapport

Poznań, 31-03-2016

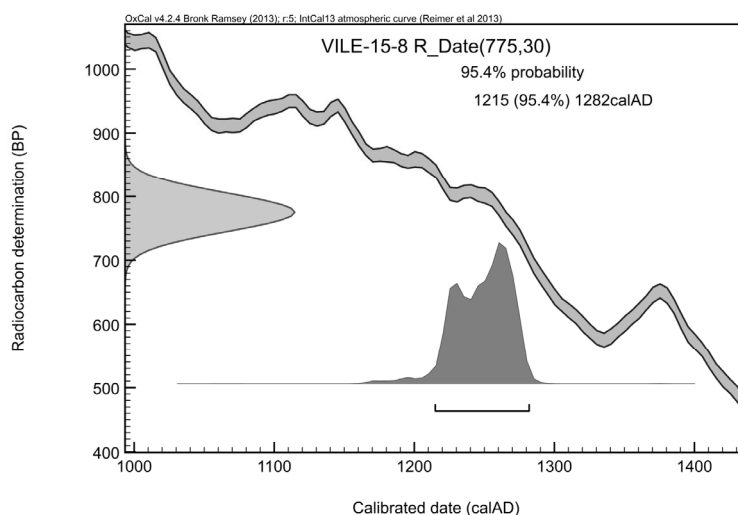
Report*on C-14 dating in the Poznań Radiocarbon Laboratory*

Customer: ADC ArcheoProjecten

Nijverheidsweg Noord 114
3812 PN- Amersfoort
Netherlands
Job no.: 10853/16

Sample name	Lab. no.	Age 14C	Remark
VILE-15-8	Poz-79642	775 ± 30 BP	URGENT 08.04.16

Results of calibration of 14C dates – order 10853/16.

Given are intervals of calendar age, where the true ages of the samples encompass with the probability of ca. 68% and ca. 95%. The calibration was made with the OxCal software.

OxCal v4.2.4 Bronk Ramsey (2013); r:5
IntCal13 atmospheric curve (Reimer et al 2013)
VILE-15-8 R_Date(775,30)
68.2% probability
1225AD (13.4%) 1233AD
1243AD (54.8%) 1272AD
95.4% probability
1215AD (95.4%) 1282AD

Head of the Laboratory
Prof. dr hab. Tomasz Goslar

31-03-2016

Job no.: 10853/16

Page 1 from 1

Bijlage 3 – Sporenlijst

Putnr	Vlakt	Spoornr	Aardspoor	Vlaktvorm	NAP_boven
1	1	1	KL	OVL	16, m
1	1	999	REC	LIN	16, m
1	103	1000	LG	ONR	15,8 m
1	103	2100	LG	ONR	15,5 m
1	103	2200	LG	ONR	15,4 m
1	103	2300	LG	ONR	15,4 m
1	1	2400	LG	LIN	16,1 m
1	2	5000	LG	ONR	16,1 m
2	1	2	KL	RHK	15,5 m
2	103	999	REC	ONR	16,6 m
2	1	999	REC	ONR	17,4 m
2	103	1000	LG	ONR	16,3 m
2	1	1000	LG	ONR	16,7 m
2	1	2000	LG	ONR	15,5 m
2	102	2300	LG	ONR	16,4 m
2	102	2400	LG	ONR	14,8 m
2	102	2500	LG	ONR	15,9 m
2	103	2600	LG	ONR	15,5 m
2	103	2700	LG	ONR	14,9 m
2	1	5000	LG	LIN	15,5 m
3	104	999	REC	ONR	17, m
3	104	1000	LG	ONR	16,7 m
3	104	1100	LG	ONR	16,4 m
3	1	2000	LG	LIN	16,2 m
3	104	2100	LG	ONR	16, m
3	104	2200	LG	ONR	15,8 m
3	104	2300	LG	ONR	15,3 m
3	104	4000	LG	ONR	15,9 m
3	104	4100	LG	ONR	15,9 m
3	104	4200	LG	ONR	15,6 m
3	1	5000	LG	LIN	15,1 m
4	1	4	GR	LIN	15,3 m
4	1	7	KL	RHK	15,3 m
4	1	999	REC	LIN	15,3 m
4	103	2000	LG	ONR	16,1 m
4	103	2450	LG	ONR	15,8 m
4	1	5000	LG	ONR	15,3 m
5	1	5	KL	RHK	15,6 m
5	103	999	LG	ONR	16,6 m
5	103	1000	LG	ONR	16, m
5	103	1100	LG	ONR	16,1 m
5	103	2100	LG	ONR	15,4 m
5	103	2200	LG	ONR	15,9 m
5	103	2300	LG	ONR	15,6 m
5	1	2400	LG	ONR	14,9 m
5	1	5000	LG	ONR	14,9 m
6	1	6	GR	LIN	15,4 m
6	102	999	REC	ONR	16,8 m
6	102	2000	LG	ONR	16,3 m
6	102	2100	LG	ONR	15,9 m
6	103	2300	LG	ONR	15,4 m
6	103	2400	LG	ONR	15,9 m
6	1	5000	LG	ONR	15,5 m
7	103	8	MR	LIN	16,8 m
7	2	9	MR	LIN	15,4 m
7	1	10	MU	LIN	16,6 m
7	1	999	REC	LIN	16,6 m
7	103	1000	LG	ONR	16,4 m
7	103	2400	LG	ONR	15,9 m
7	103	2450	LG	ONR	15,7 m
7	1	5000	LG	ONR	15,5 m
7	103	5100	LG	ONR	15,3 m

Bijlage 4 – Vondstenlijst

Vondstnr	Put	Vlakt	Vak	Spoornr	Vulling	Inhoud	Monster	Verzamel
1	4	1	2000	1	MXX			AANV
2	2	1	2000	1	AW			AANV
3	2	1	2000	1	SXX			AANV
4	1	1	2000	1	MIX			AANV
5	1	1	2000	1	MXX			AANV
6	2	1	2000	1	AXB			AANV
7	3	1	2000	1	DAKPAN			AANV
8	6	2	6	4	XXX	MC14		TROF
10	6	1	6	4	MXX			AANV
11	6	1	6	4	AXB			AANV
12	6	1	2000	1	SXX			AANV
13	4	1	4	1	AW			AANV
14	7	2	9	1	BAKSTN			AANV